

**Bijdrage aan het gedenkboek
250 jarig bestaan in 2006 van
de Orde van Vrijmetselaren
onder het Grootosten der Nederlanden**

Opgenomen in deel 2

**Vrijmetselarij:
vandaag en morgen**

**MOGE HET GOUD VAN DE RITUS
DANKZIJ DE BROEDERSCHAP
IN HET VOLLE LICHT TREDEN**

GEDACHTEN OVER DE TOEKOMST VAN DE VRIJMETSSELARIJ

door

Maarten Zweers

Inleiding

Een beschouwing trachten te geven over de toekomst van de vrijmetselarij in een roerig tijdsgewricht als het onze is een zinloze onderneming als je dat op basis van traditionele denkbeelden over mens en maatschappij doet.

Er zijn veel argumenten om aan te nemen dat onze gehele maatschappij in de komende decennia enorme revolutionaire veranderingen zal ondergaan. En die veranderingen zullen niet alleen sociaal of economische, nationaal of politiek, ecologisch of religieus zijn. In hoog tempo transformeert zich momenteel ook de geest van bijna alle culturen op aarde en zeker die van onze westerse wereld. En die veranderingen betreffen ook heel duidelijk het spirituele leven van de mens.

Al deze veranderingen zullen van een enorme omvang zijn en alle leven op aarde – mens, dier, plant, moeder aarde en de haar omringende atmosfeer – betreffen. Het gaat om een revolutionair proces van een totaal andere orde dan bijvoorbeeld de Franse Revolutie of de aanvang van de Middeleeuwen of de Renaissance.

Dat zulke veranderingen van invloed zullen zijn op de spiritualiteit en levenshouding van de bewust levende en naar levensinzicht zoekende mens spreekt vanzelf. Mede gezien het enorme tempo waarin dit veranderingsproces zich al aan het voltrekken is, moeten gedachten over de toekomst van de vrijmetselarij geheel in dit revolutionaire perspectief worden gezien.

Een ongebruikelijke benadering

In deze verhandeling zal op een geheel andere wijze en in een veel groter historisch verband tegen onze maatschappij wordt aangekeken dan gebruikelijk. Dat zal ook gelden voor de wijze waarop de schrijver tegen diverse aspecten van de vrijmetselarij zelf aankijkt.

Veel esoterische ideeën, die in de eerste hoofdstukken naar voren worden gebracht, zullen wellicht fantastisch schijnen en in eerste instantie niets van doen lijken te hebben met wat nodig is voor een beschouwing over de toekomstmogelijkheden van de vrijmetselarij. Eerst aan het slot van deze beschouwing, wanneer aspecten van het nieuwe denken in onze wereld ter sprake komen, zal voor de goede lezer de zin van al die schijnbaar fantastische esoterie duidelijk worden. Het zal juist de vaak verloochende wijsheid in onze ritus zijn, waarin zijn toekomstmogelijkheden liggen. De reden waarom de esoterische aspecten van onze ritus zo lang verloochend zijn zal eveneens ter sprake komen. Vele gangbare opvattingen over de vrijmetselarij zullen dan ook worden tegengesproken, bijna altijd omdat haar ritus en geschiedenis in een veel groter verband worden verondersteld dan gebruikelijk.

De ritus zowel object van beschouwing als leidraad voor de gedachtenontwikkeling

In het navolgende zullen allerlei ideeën over de levensgang van de mensheid in het verleden, het heden en de toekomst ter sprake komen.

De visie van onze ritus over mens, mensheid, leven en wereld reikt zeer ver. Voor het ontwikkelen van zo'n ideeënwereld is de ritus dan ook een uiterst rijke bron. Bovendien is hij in hoge mate in harmonie met de belangrijkste andere esoterische bronnen.

Veel van zijn diepzinnige wijsheid is tot op heden – en niet zonder reden zoals later zal blijken – grotendeels verborgen gebleven en zal eerst met de geest van de nieuwe tijd in het volle licht kunnen treden.

Om nu deze grote kwaliteit van de ritus weer zichtbaar te maken en zijn waarde als inspiratiebron bij de levensvragen van de komende tijd aan te tonen, wordt zijn symboliek daar waar mogelijk steeds gebruikt om de gedachtengang te ontwikkelen en symbolisch te verbeelden.

Zo worden twee doelen gediend: de ritus wordt op een andere wijze dan gebruikelijke gezien, en het bewijs dat hij grote toekomstmogelijkheden heeft wordt daarmee voor een groot deel reeds als vanzelf geleverd.

De ritus van de vrijmetselarij kan een grote toekomst hebben, mits

Deze beschouwing zal tot de conclusie komen dat de ritus van de vrijmetselarij van onschatbare en unieke waarde is en blijft en juist bij uitstek geschikt zal zijn om aan de zoekende mens van het heden en de toekomst het goud te bieden dat zijn hoofd en hart behoeven.

De ritus zou – mits meer met een esoterisch oog beschouwd – ten eerste een grote steun kunnen zijn voor de zoekende mens van het heden om de vele, vaak verontrustende ontwikkelingen in onze huidige wereld te kunnen verstaan.

Ten tweede zou onze ritus, daar hij in hoge mate visie op de geest van de nieuwe tijd bezit, de zoekende mens op unieke wijze inspiratie kunnen bieden voor wat hem op weg naar die nieuwe tijd te doen staat.

Ten derde zou de ritus, wederom vanwege de in hem verborgen visie, de mens van de toekomst op symbolische wijze kunnen steunen en begeleiden bij de weg die hij in de geest van zijn tijd heeft te gaan.

Al deze optimistische gedachten over de toekomstmogelijkheden van de vrijmetselarij zullen echter volledig afhankelijk zijn van de wijze waarop wij met die ritus naar de geest van de nieuwe tijd zullen omgaan. En daarin zou wel eens een dramatisch struikelblok kunnen liggen.

Hoofdstuk 1

Grote mondiale veranderingen staan al wat leeft te wachten

Onze huidige wereld een stelsel van kaartenhuizen

Op vele fronten vinden momenteel in de wereld grote veranderingen plaats. Die veranderingen betreffen niet alleen enkele volkeren of alleen de mensheid, maar alle leven op aarde: mensen, dieren, planten, ja zelfs moeder aarde.

Veel van die veranderingsprocessen vertonen instabiel gedrag. Dat zou op zich nog niet zo verontrustend zijn. Maar de meeste ontwikkelingen voltrekken zich exponentieel en dat betekent dat zij niet alleen eindig zijn maar ook in een collaps zullen uitmonden.

Instabiliteit is er op vele gebieden: politiek, religieus, economisch, moreel, militair, biologisch, klimatologisch enz.. En al die kaartenhuizen staan daarbij ook nog met elkaar in wisselwerking en zullen elkaar bij een collaps meesleuren.

Een gigantische cultuurovergang staat ons te wachten. Daarbij zal niet meer alleen het lot en de ontwikkeling van enkele volkeren, maar van de gehele mensheid, sterker nog van alle leven op aarde, inclusief moeder aarde zelf en haar atmosfeer betrokken zijn. Daarom zal de te verwachten omwenteling van een totaal andere orde en omvang zijn dan van alle cultuurveranderingen en revoluties die in onze geschiedenisboekjes worden vermeld.

De vogel Phoenix en de teloorgang van het uiterlijke van onze cultuur

Grote culturele omwentelingen vinden niet zomaar plaats. Zij maken deel uit van een groot ontwikkelingsproces, waarbinnen om de zoveel tijd oude culturen moeten verdwijnen om ruimte te scheppen voor nieuwe.

Hoe moeilijk voor ons mensen ook te aanvaarden, maar dat betekent ook dat er veel van wat tot onze cultuur behoort en voor ons waardevol is zal moeten verdwijnen.

De symboliek van de vogel Phoenix kan ons bij deze voor velen treurige en verontrustende conclusie inzicht en hoop geven. De Phoenix symboliseert het proces van transformatie, dat zich bij revolutionaire ontwikkelingen voltrekt. Door vuur – het noodzakelijke element bij iedere transformatie – verbrandt de Phoenix en verliest hij zijn oude vormgeving totaal en wordt tot as. Die as is de vormloze essentie, die nimmer verloren gaat en waarop het nieuwe gebaseerd zal zijn. Uit die as zal de vogel opnieuw in een volledig nieuwe gedaante herrijzen. Zolang er nog iets van de oude vorm over blijft vormt dat een blokkade voor totale vernieuwing. En totale vernieuwing heeft onze mondiale maatschappij hard nodig. Veel wat juist de kracht van onze westerse wereld lijkt, vormt een blokkade voor die vernieuwing en zal dus moeten worden gesloopt. Economische belangen die het verschil tussen arm en rijk in de wereld nog steeds vergroten of andere vormen van leven bedreigen zijn in geen enkel opzicht een menselijk belang. In tegendeel, zij roepen de catastrofe juist over ons af. Religieuze stromingen en instituties die elkaar verketteren blokkeren de mens in zijn verdere ontwikkeling en zijn gedoemd door conflicten elkaar te vernietigen. In een mondiale wereld als de onze zullen we moeten accepteren dat culturen en volkeren zich steeds meer zullen vermengen. Wie dat niet aanvaardt vecht tegen de bierkaai en drijft zichzelf in een isolement, waar hij juist de speelbal wordt van wat hij probeert te vermijden: angst, verharding en liefdeloosheid.

De gedachte dat veel wat ons dierbaar is onder slopershamers zal moeten verdwijnen gaat ons natuurlijk aan het hart. Maar de symboliek van de mystieke vogel geeft ook hoop. Mag de

Hoofdstuk 1 – Grote mondiale veranderingen staan al wat leeft te wachten

vorm verdwijnen, de geestelijke verworvenheden van grote culturen gaan net als de essentie van de Phoenix nimmer verloren, maar blijven tijdelijk vormloos achter in de as om als de voortstuwende wereldorde de tijd rijp acht te dienen als basis voor het nieuwe.

De geestelijke leegheid van onze maatschappij is geen echte leegheid, maar slechts een tijdelijke verdoving, nodig om de afbraak van de vorm mogelijk te maken. Immers, alleen een verdoofde zal kortzichtige slopers de vrije hand geven.

De geblokte vloer en de paradoxale rol van de slopers in onze huidige wereld

De slopers zijn niet meer onzichtbaar. Het zijn juist degenen die zich opwerpen als de redders van hun eigen cultuur, die in andere culturen hun vijand zien en deze verketteren en trachten te vernietigen. De grote kemphanen in onze huidige wereld lijken concurrenten maar zijn in wezen collega's bij de sloop.

De slopers van onze cultuur vervullen een mysterieuze en paradoxale rol. Vanuit vaak menselijk gezien afkeurenswaardige motieven vervullen zij een voor de verdere wereldontwikkeling noodzakelijke rol. Zij zijn als de zinnelijke en egoïstische Monostatos in Mozarts *Die Zauberflöte*. Juist diens slechte menselijke eigenschappen gebruikt de hogepriester Sarastro om datgene te laten gebeuren wat voor de ontwikkeling van anderen nodig is. Voor zijn persoonlijk gedrag als mens wordt hij echter door Sarastro met 77 stokslagen op zijn voetzolen tot in het diepst van zijn ziel gestraft.

Zo dient het zogenaamd “kwade” ook in onze huidige wereld op vele fronten de noodzakelijke sloop, maar zullen diezelfde slopers voor hun onmenselijk gedrag als mens gestraft dienen te worden.

De Opperbouwmeester verheft zich boven het zogenaamd “goede” en “kwade” en gebruikt beide gelijkwaardige, maar tegengestelde krachten voor de voortstuwing van de wereldorde.

De geblokte vloer op het tableau helpt de vrijmetselaar dit menselijk zo moeilijk te aanvaarden fenomeen enigszins te begrijpen

Wat is goed en wat is kwaad – verwarring in tijden van overgang.

Aanpassingen aan geleidelijke culturele veranderingen pakt de mens meestal als vanzelf op. De problemen ontstaan pas in fasen van grote culturele transformaties. Dat zijn de momenten van ontstaan en vergaan en het moment, waarop de opgang omslaat in neergang. Als we die momenten niet zien aankomen, worden we overvallen door het leven en treedt een periode van verwarring, radeloosheid en leed in. Alles lijkt in chaos. Plotseling blijken we niet meer op de oude vertrouwde wijze te kunnen voortgaan. En het meest verwarrende daarbij is, dat veel in zijn tegendeel omslaat. Wat vroeger irreëel, fout, storend of gevaarlijk was wordt ineens reëel, juist of onontbeerlijk en omgekeerd. Zo kan een krachtige verdediging van onze cultuur en maatschappij in deze tijd van grote veranderingen wel eens juist haar ondergang veroorzaken. Zo kan ons streven naar welvaart in het tegendeel uitmonden. Zo kan onze nuchtere, materiële levensbeschouwing wel eens een waan blijken. Zo betekent de leegloop der kerken niet altijd atheïsme, maar bij velen de aanvang van een veel diepere, persoonlijkere zoektocht naar God. Zo kan het juist gevaarlijk worden de esoterie te meiden, terwijl die vroeger met recht gevaarlijk werd genoemd. Zo kan de essentie van de vrijmetselarij wel eens een geheel andere blijken te zijn en haar wijze van beoefening een grote transformatie blijken te moeten ondergaan. Wie de veranderingen ziet en aanvaardt, groeit in het leven en weet wat hem te doen staat. Wie aan het heden vasthoudt, wordt vermorzeld door de voortstuwende wereldorde.

De voortstuwende wereldorde en het bouwplan van de Opperbouwmeester

Onze ritus gaat uit van een voortstuwende wereldorde en een bouwplan van de Opperbouwmeester des Heelals. Als dat uitgangspunt geen onzin is dan is er dus sprake van

Hoofdstuk 1 – Grote mondiale veranderingen staan al wat leeft te wachten

een gestuurd ontwikkelingsproces waaraan alle leven – en dus ook dat op onze aarde en dus ook het leven van de mens – onderhevig is.

Onze invloed op korte termijn en op onze eigen kleine wereld mag relatief groot worden verondersteld. Hoe meer omvattend de processen echter zijn, hoe geringer onze betekenis en dus ook onze invloed. Op de voortstuwende wereldorde en het bouwplan zelf hebben wij geen enkele invloed. Die kunnen wij niet sturen, versnellen of vertragen. In tegendeel, wij zijn daar een onderdeel van met een in het bouwplan vastgelegde rol, waardoor ons diepste wezen en onze diepste verlangens zijn bepaald. Al onze persoonlijke verlangens en ideeën zijn daaraan ondergeschikt. De voortstuwende wereldorde zal in processen, waarbij meer dan alleen de mensheid betrokken is, niet op “trage” mensen wachten. Als de mens eigenwijs blijft en het natuurlijke proces verstoort, zal de voortstuwende wereldorde vroeg of laat corrigerend optreden. Hoe hardleerser we zijn, hoe harder de correcties.

De hiervoor veronderstelde cultuurovergang betreft alle leven op aarde en is dus van een grote orde. Het gaat om een planetair proces. Dat is geen proces dat de mens bepaalt, kan versnellen of vertragen, laat staan kan tegenhouden. Hij kan het hoogstens frustreren en zal dan door de voortstuwende wereldorde worden gecorrigeerd.

Het enige verstandige wat we kunnen doen is de essentie van het proces proberen te herkennen en te leren begrijpen waarom het ene verdwijnt en het andere onontkoombaar ontstaat. Tenslotte moeten we vanuit een toekomstvisie te weten komen op welke manier we in het heden in harmonie met deze ontwikkelingen een zinvol leven kunnen leiden.

Als nooit te voren kan de ritus van de vrijmetselarij de zoekende mens daarbij helpen.

De noodzaak van een groot historisch perspectief

De culturele omwenteling die ons te wachten staat is van een dermate grote omvang, dat alleen vanuit een groot historisch perspectief ideeën over de toekomstmogelijkheden van de vrijmetselarij kunnen worden ontwikkeld.

Van groot belang zal daarbij het inzicht zijn in het wezen van de cultuur die nu ten einde loopt en van de cultuur die gaat komen. We moeten op zoek naar de wezenlijke verschillen en naar een verklaring waarom de één ten einde moet lopen en de ander logischerwijze daarop moet volgen.

Daarom wordt in de hoofdstukken 2,3 en 4 op basis van onze eigen ritus eerst een beeld gezocht van de ontwikkeling van de mensheid in een groot verband.

Vervolgens zal in de hoofdstukken 5 en 6 een beeld worden getekend van onze Europese cultuur.

Daarna zal in hoofdstuk 7 een aantal te verwachten aspecten van de komende cultuur worden geformuleerd.

Tenslotte zal in hoofdstuk 8 de vraag worden gesteld in hoeverre ons ritus past bij de geest van de nieuwe tijd en in hoofdstuk 9 wat de broederschap moet ondernemen om de aansluiting naar de nieuwe tijd te vinden.

Hoofdstuk 2

De ademende kosmos en De polariteit van zon en maan

Het menselijk bestaan geplaatst in een grote planetaire ontwikkeling

In dit hoofdstuk plaatsen we het menselijk bestaan in een enorm groot planetair verband: het ontstaan van de polariteit van zon en maan en de daardoor ontstane bewustzijnsontwikkeling van de mens zoals deze direct en indirect aan oude verhalen en geschriften van velen culturen is te ontlenen.

Daarvoor is vanwege twee redenen gekozen:

- Ten eerste zullen de veranderingen in onze wereld in de komende tijden van een dermate grote en revolutionaire aard zijn, dat deze alleen in een groot historisch perspectief begrepen kunnen worden. Immers, kleine maatschappelijke ontwikkelingen zijn reeds vanuit een terugblik van enkele jaren te verklaren, grote culturele omwentelingen kunnen alleen vanuit het perspectief van elkaar opvolgende culturen worden begrepen. Laat staan de te verwachten omwentelingen van onze tijd, die alle leven op aarde zullen betreffen.
- Ten tweede omdat met deze benadering zichtbaar wordt hoezeer onze ritus juist ook van dit grote verband uitgaat. Zon en maan nemen niet voor niets zo'n duidelijke plaats in onze werkplaats en ritus in. Talloze essentiële beelden en formuleringen uit de ritus houden ons voor hoezeer wij ons bestaan in een groot verband van ruimte en tijd moeten zien. Het huidige tijdsgewricht dwingt ons daartoe in hoge mate. Als er ooit een tijdsgewricht is geweest, waarin onze rijke ritus zijn gouden waarde kan bewijzen is het wel nu.

Alles in de gehele kosmos ademt

Dit is een oeroude esoterische gedachte, die we in oude oosterse wijsheid, bij de oude Grieken en bij grote geesten als bijvoorbeeld Goethe terug vinden.

Met "ademen" is een proces bedoeld van voortdurende afwisseling

- van uit- en in-ademen,
- van naar buiten treden en zich weer terug trekken,
- van toenemende en afnemende manifestatie,
- van het aannemen van vormen en weer verdwijnen van die vormen,
- van incarneren en excarneren,
- van afdalen tot in de grootste verdichting, d.w.z. tot in het fysieke, waar alles zich in vormen giet, en vervolgens weer van terugtrekking uit de fysieke vormenwereld, terug naar werelden van geringere verdichting,
- van toenemende differentiatie vanuit de oorsprong – de eenheid – uitmondend in de veelheid en vervolgens weer van een terugkeer tot de oorspronkelijke eenheid door integratie: een afwisseling dus van differentiatie en integratie.

Het fenomeen "uitademing" manifesteerde zich reeds vanaf het moment, waarop de grote kosmos zelf met de oerknal aan zijn proces van uitdijning begon. Terwijl onze astronomen zich de vraag stellen of dit proces van uitdijning oneindig voort zal gaan, eens zal stoppen of weer in een inkrimping zal overgaan, zegt de oeroude esoterische gedachtenwereld, dat de uitdijning eens tot stilstand komt en dat door "inademing" al het bestaande eens in één machtige keer weer terug zal keren naar zijn oorsprong. Met deze idee van een "ademende" kosmos is natuurlijk ook ons beeld van een "voortstuwende wereldorde" verbonden.

Het ontstaan van ons huidige planetenstelsel

Dit beeld van uit- en in-ademen geldt voor alle fenomenen – groot en klein – in de gehele kosmos. Zo is ook ons planetenstelsel door “uitademing” en afdaling tot in het fysieke geworden tot wat het nu is. Zo heeft differentiatie tot de afstoting van de diverse planeten geleid. En zo zal ons planetenstelsel zich ook eens weer uit het fysieke terugtrekken en zal al wat daarin bestaat tot zijn oorsprong terugkeren.

De Oude Zon en de Oude Maan

Tijdens het differentiatieproces van ons planetensysteem was er volgens deze gedachtenwereld een fase, waarin zon, maan en aarde nog één hemellichaam vormden. De esotericus spreekt wel van de “Oude Zon”.

Eén fase later stootte de zon het conglomeraat Aarde-Maan af. Dit hemellichaam noemen esoterici de “Oude Maan”.

Voor alle levensvormen op deze “Oude Maan” werd dat ervaren alsof de zonne-energieën zich van hen verwijderden. In *Die Zauberflöte* wordt gesproken van het sterven van de Zonnekoning.

Als je altijd met een energievorm verbonden bent geweest ben je je die energie niet bewust. Dat bewustzijn komt pas op het moment van scheiding. En vervolgens ga je ernaar streven het verlorene terug te winnen. Vandaar dat er wel wordt gesteld dat de zoektocht naar het licht aanving vanaf de afscheiding van de zon. In alle levensvormen op de “Oude Maan” ontstond er vanaf dat moment, zij het diep onderbewust, een verlangen naar de verloren gegane hoge zonne-energieën. Zo ook in onze voor-voor-voor-ouders, die nog geen zelfbewustzijn kenden, maar wel vervuld geraakten van dit grootse verlangen. Geen wonder dat daarmee ook het verhaal van “Die Zauberflöte” begint.

Nog één fase later vond er weer een splitsing plaats: de “Oude Maan” verdeelde zich in de huidige aarde en maan. Daarmee verwijderden zich van onze woonstee afkoelende, verdichtende krachten. Alle levensvormen op de daardoor ontstane aarde gingen op vergelijkbare wijze ook een “verlangen” gevoelen naar de verdichtende krachten die hen nu eveneens hadden verlaten.

De aarde in de polariteit van zon en maan.

Het gevolg was dat de aarde en al het daarmee verbonden leven vanaf dat moment in een polariteit van zonne- en maan-krachten werden geplaatst en dus door deze planetaire veranderingen gedwongen werden een nieuw evenwicht te zoeken.

De werking van de zon

De zon is het centrum van het hele planetenstelsel, waar alle leven uit voortkomt, van afhankelijk en mee verbonden is. Zoals de zon alle planeten en al wat daarop leeft – ondanks de fysieke “verbrokkeling” – onderhoudt en in zijn werkingsfeer vasthoudt, zo vragen de in ons opgeroepen “zonne-verlangens” naar licht, warmte, samenhang en vereniging van al wat leeft. Zo werden ook onze voor-voor-voor-ouders opgeroepen te zoeken naar de verloren eenheid. Alle vormen van religiositeit en liefde vinden hun oorsprong in deze zonne-energieën. Religiositeit is de wil tot weder verbinden (relingere).

Tijdens de fase van “uitademing”, de fase van toenemende verdichting in ons planetenstelsel, hebben deze zonne-energieën de wind tegen. Tijdens de daaropvolgende fase van “inademing”, de fase van afnemende verdichting hebben zij de wind mee.

De werking van de maan

De maankrachten zijn afkoelende, verdichtende krachten, die alles alleen maar meer in de materie trachten te trekken. Afdalen in de materie betekent “verbrokkeling”.

Hoofdstuk 2 – De ademende kosmos – De polariteit van zon en maan

Al wat leeft manifesteert zich in de fysieke wereld “verbrokken” in afzonderlijke gedaanten, terwijl al deze levensvormen in hogere, geestelijke zin nog steeds één zijn.

Door de “uitademing” van ons planetenstelsel en de werking van de maan werden onze voor-voor-voor-ouders in een zich steeds duidelijker uitkristalliserende fysieke gescheidenheid geplaatst. Zij werden a.h.w. gedwongen zich met hun afzonderlijke, steeds verder op de voorgrond tredende, fysieke lichamen te identificeren. Die ontwakende identificatie was een eerste vorm van vaag zelfbewustzijn.

Tijdens de fase van “uitademing”, de fase van toenemende verdichting in ons planetenstelsel hebben deze maan-energieën de wind mee. Tijdens de daaropvolgende fase van “inademing”, de fase van afnemende verdichting hebben zij de wind tegen.

De opdracht voor de zich ontwikkelende mens

Zo is de mens sinds het uittreden van de maan in een paradoxale situatie geplaatst: enerzijds wordt hij gedwongen de eenheid na te streven en anderzijds zich steeds meer in zijn fysieke identiteit te concentreren en als individu te versterken en te onderscheiden.

In opdracht van de maan hebben we een krachtige individualiteit op te bouwen en tegelijkertijd in opdracht van de zon – maar dan vanuit de eigen vrije wil van die krachtig opgebouwde individualiteit – door liefde ons met alle leven te vereenzelvigen.

Zon en maan zijn niet voor niets zo nadrukkelijk in onze werkplaats en op het tableau aanwezig. Vol symbolische betekenis staan zij aan weerszijden van de gulden middenweg die wij van het Westen naar het Oosten hebben te gaan.

De basis voor de geest van de nieuwe tijd: evenwicht in de polariteit van zon en maan

Met deze esoterische beschouwing over zon en maan zijn we direct al bij de basis voor het denken in de nieuwe tijd.

Het vinden van het evenwicht in de polariteit van zon en maan op mondiaal, nationaal en persoonlijk niveau dient zich momenteel glashard aan als voorwaardelijk voor vrede in de gehele wereld. Onze labiele wereld schreeuwt om bewustzijnskracht van het individu in combinatie met liefde voor al wat leeft. Iedere actie in deze mondiale wereld – groot of klein, religieus of politiek – zal alleen dan perspectief hebben als van deze basisgedachte wordt uitgegaan. Voor de bewust zoekende mens in deze snel veranderende wereld gaat deze basisgedachte met de dag meer dagen. De symboliek van zon en maan, zoals in onze ritus aanwezig, en de hier beschreven verklaring voor hun basale rol in het leven van onze gehele aarde, zou velen tot steun en inspiratie kunnen dienen.

Hoofdstuk 3

De bewustzijnsontwikkeling van de mens en De geschiedenis van de ring

De “verbrokkeling” in de fysieke wereld

Daar waar het uitademingsproces terecht komt in de grootste verdichting, d.w.z. de fysieke wereld, treedt er een zodanige differentiatie in, dat alles “verbrokkeld” schijnt. Mensen, dieren, planten, mineralen, aarde enz., alles staat door de parameters tijd en ruimte in deze fysieke wereld ogenschijnlijk los van elkaar. Zuiver fysiek gezien is die “verbrokkeling” ook een onloochenbaar feit. Maar het is niet de enige en vooral niet de ultieme waarheid omtrent wereld en leven. Ons planetenstelsel en al wat daartoe behoort is oorspronkelijk en in hogere zin nog steeds één levend organisme.

Ontwakend zelfbewustzijn

Door de geleidelijk veranderende planetaire omstandigheden werden alle vormen van leven op aarde en dus ook onze “voor-voor-voor-ouders” vanuit een onbewust beleefde eenheid – een soort “paradijselijke” eenheid tussen al wat leeft – in een zich steeds duidelijker uitkristalliserende fysieke gescheidenheid geplaatst. Zoals al eerder gesteld: Onze “voor-voor-voor-ouders” werden a.h.w. gedwongen zich met hun afzonderlijke fysieke lichamen te identificeren. Die ontwakende identificatie was een eerste vorm van vaag zelfbewustzijn. Anderzijds drong de hen omringende wereld zich ook in toenemende mate “verbrokkeld” aan hen op. Het lichamelijke aspect van het leven ging meer en meer de aandacht vragen en de geestelijke wereld verdween steeds meer uit het zicht. Het ontwakende bewustzijn ging het fysieke in toenemende mate als uitgangspunt voor het leven beschouwen. De mens van toen begon zich steeds meer op grond van de “verbrokkeling” een wereldbeeld te vormen en daarnaar ook te handelen. (Voor de eenvoud laten we de effecten op andere vormen van leven als dieren en planten hier buiten beschouwing. Maar, zij het op een ander niveau, maken ook die een bewustzijnsontwikkeling door.)

Het lijden

Wie echter op grond van een verbrokkeld wereldbeeld handelt, handelt niet in overeenstemming met de hoogste waarheid omtrent zijn eigen wezen en de hem omringende wereld. Die hoogste waarheid is immers samenhang en eenheid. Vanaf het moment, waarop de mens in zijn zelfbewustzijn ontwaakt, is daar dan ook direct het lijden als gevolg van de scheiding. Immers, de kosmische orde zal overal waar niet naar zijn waarheid wordt gedacht en gehandeld, die onwaarheid doen gevoelen en corrigerend optreden. Waar de eenheid wordt verloochend is lijden.

Lijden roept verlangen naar beëindiging van dat lijden op. Dit lijden is dan ook direct weer de prikkel om inzicht en bewustzijn te zoeken, teneinde het vermogen te ontwikkelen geluk en verlossing te bereiken.

De liefde

Door het lijden wordt de mens gedwongen zich de vraag te stellen: Wat doe ik fout? Door het lijden zullen we langzamerhand ontdekken dat ons uitgangspunt onjuist is, dat het verbrokkelde wereldbeeld, dat de vormgeving in de fysieke wereld niet de hoogste waarheid

belichaamt. Dat daarbij de liefde het sleutelwoord is zal duidelijk zijn, daar alleen de onbaatzuchtige liefde de fysieke gescheidenheid kan overbruggen en weer verbinden kan wat gescheiden is.

De bewustzijnsontwikkeling der mensheid van duisternis tot licht

Zo ontstaat de idee, dat de mensheid een bewustzijnsontwikkeling doormaakt vanuit een onbewust beleefde “paradijselijke” eenheid in een oerverleden tot een volbewust hervonden “paradijs” in de visionaire toekomst. En die reis gaat de mens via het ontwaken en de opbouw van zijn individualiteit en door de werking van lijden en liefde. Het is onze reis van duisternis naar licht. Populair gezegd is het doel van de kosmische orde – hier beperkt tot onze aarde in ons planetenstelsel - zichzelf verder te bevestigen door delen van het totale organisme – in deze beschouwing beperkt tot de mensheid - tot een bewuste beleving van zijn essentie, de “paradijselijke” eenheid te voeren.

De krachten van zon en maan zijn de “dienaren” van dit kosmische proces. De maan inspireert ons tot de opbouw van de gevraagde individualiteit en de zon inspireert tot het in liefde en wijsheid herstellen van de eenheid.

De bewustzijnsontwikkeling van de mensheid is op vele manieren symbolisch te beschrijven. Eén van de mooiste is *de geschiedenis van de zich transformerende ring*. Zij onthult diepgang en samenhang bij vele elementen uit onze ritus.

De geschiedenis van de zich transformerende ring.

Het zelfbewustzijn ontwaakt = de neveling smeedt zijn ring

De Noord-Europese mythologie kent het beeld van “het smeden van de ring” als symbool voor de mens die in zijn zelfbewustzijn ontwaakt.

Wanneer er een ring, een cirkel wordt getrokken, ontstaat het beeld van een van de omgeving afgesloten, geïsoleerde wereld met een middelpunt. Dat is precies wat er met de mens gebeurde toen hij in zijn geïsoleerde fysieke identiteit tot zelfbewustzijn kwam. Hij begon een deel van de totaliteit te isoleren en als zijn persoonlijke wereld te beschouwen en hij voelde zich met zijn ontwaakte ego als het middelpunt van deze kleine persoonlijke wereld.

Die ring werd gesmeed door de neveling, de mens die nog leefde op een aarde in nevels gehuld. De “uitademing”, de verdichting was nog niet zo ver gevorderd, dat de nevels tot rivieren en zeeën waren gecondenseerd als tegenwoordig. De zon, het licht en dus ook het bewustzijn der mensen was nog in nevels, in het onderbewustzijn gevangen.

De samenhang verbroken = de liefde afgezworen

Om deze afscheiding mogelijk te maken moest echter wel de “paradijselijke” eenheid worden verbroken. In de mythe heet het dat de liefde moest worden afgezworen. Dat is symbolische taal. De ontwakende mens wist nog van niets, kende dus ook de liefde nog niet. Hij zweert dan ook de liefde niet bewust af, maar verbreekt de samenhang en doet daardoor de liefde als samenbindende kracht geweld aan.

De opbouw van de individualiteit = de jager en de held

De in zijn cirkel, in zijn individualiteit ontwaakte mens gaat deze nu vullen met levenservaringen, kennis, inzichten, kwaliteiten, zwakten, macht, onmacht, enz.. Voor de mens in deze fase bestaan twee duidelijke symbolische beelden: de jager en de held.

De jager tracht als het ware met de spankracht van zijn boog - de spankracht van zijn denkvermogen - en met zijn pijlen - zijn gedachtenflitsen - levende dieren - objecten die van het leven getuigen – “buit te maken”. De jager tracht als het ware zijn weitas te vullen met dat wat het leven hem te bieden en te vertellen heeft. Hij probeert wat zich buiten zijn ring bevindt binnen zijn belevingswereld te brengen. In talloze symbolische verhalen begint de held niet voor niets als jager zijn weg door het leven.

Maar ook *de held* is een symbool voor de mens in zijn zoektocht naar zelfontplooiing. Het proces van “het smeden van de ring” verloopt natuurlijk geleidelijk. Eerst is de scheidende werking van de ringomtrek nog maar gering. Maar naar mate het jagerdom toeneemt, wordt de scheiding tussen individu en omgeving steeds groter. De omtrek van de ring wordt een steeds grotere scheidingswand, hij wordt steeds “harder” en “ondoordringbaarder”. Hoe beter gejaagd, hoe sterker de mens zich in zijn individualiteit van zijn omgeving onderscheidt. Het streven naar heldendom is een streven om zich van zijn medemensen zo krachtig mogelijk te onderscheiden. Daarom staat ook de held voor de mens, die de inhoud van zijn ring weet te ontwikkelen.

De ontdekking van de liefde: het keerpunt

Het gaat om een bewustzijnsontwikkeling vanuit een oorspronkelijk niets bewust weten. Dus moet ook de liefde - niet te verwarren met de instinctieve, seksuele drift - eens voor het eerst worden ontdekt. De liefdeskracht, de verbindende kracht tussen al wat leeft, is echter – zij het onbewust – door al het streven van de jager en de held steeds meer weggedrukt. Maar tegelijkertijd bouwt de liefde in het verborgene een reactiekracht op. Het is als met een veer: rekken we die op, dan neemt de neerwaarts strevende kracht in overeenstemming met toe. Daar waar jagerdom en heldendom hun hoogtepunt bereiken is de samenhang, de liefde per definitie tot het uiterste verdrukt. De veer is tot het uiterste opgerekt en de neerwaarts strevende kracht heeft de grootste reactiekracht opgebouwd. Waar jagerdom en heldendom hun hoogtepunt bereiken, keert de naar vereniging strevende liefdeskracht onverwacht terug. Het heldendom wordt als het ware onverwacht overvallen door een nog nooit eerder bewust beleefde kracht, waartegen zelfs het tot dan superieur geachte heldendom niets kan inbrengen. De Noord-Europese mythologie kent voor de beschrijving van dit keerpunt in de bewustzijnsontwikkeling van de mens de legende van *Tristan en Isolde*. We leven in culturen waarin heldendom de hoogste deugd is en de liefde nog niet wordt gekend. Tristan is de absolute held. Hij en Isolde worden overvallen door een nieuwe betoverende grote kracht, die tot een nieuwe deugd zal worden: de liefde. Zij mogen eerst sterven als hun unieke ervaring als een legende gaat voortleven bij diegenen die achterblijven en deze nieuwe kracht eveneens moeten gaan ontdekken en een rol in hun leven moeten leren te geven. De boodschap voor het bewustzijn der mensen is: besef dat er een grote, aan heldendom complementaire kracht bestaat, die al wat gescheiden is weer verbindt.

Wat doet de liefde met de ring?

Als de liefde in ons leven komt ontdekken we dat een ander wezen, dus iets wat zich buiten onze ring bevindt, een wezenlijk deel van ons eigen wezen uitmaakt, een verbinding heeft met wat zich binnen onze ring bevindt. Dat zo iets mogelijk is had de jager of held zich voor de ontdekking van de liefde niet kunnen voorstellen.

Als de liefde in ons leven komt slaan we symbolisch een bres door de inmiddels keihard geworden ringomtrek om de verbinding tussen het innerlijke van de ring en het wezen daarbuiten mogelijk te maken.

De universele liefde en “de ring des meesters”

Door de harde lessen van het leven en de lering van grote meesters als bijvoorbeeld Boeddha en Christus voelt de mens nu steeds sterker de noodzaak, dat de liefde niet één medemens maar steeds meer mensen en uiteindelijk al wat leeft moet betreffen. We moeten er toe komen steeds meer bressen door de ringomtrek te slaan om ons ten slotte met al wat leeft in liefde te verbinden. Uiteindelijk zal de gehele ringomtrek door oneindig vele bressen vervagen. De mens die zo ver gevorderd is in zijn bewustzijnsontwikkeling heeft zich in liefde vereenzelvigd met al wat leeft. Hij voelt zijn “zelf” vereend met alle wezens buiten zijn oorspronkelijke ring. Zijn middelpunt bevindt zich door deze vereenzelviging nu overal. Deze mens heeft zijn oorspronkelijke ring getransformeerd in “de ring des meesters”, waarvan het kenmerk is, dat de omtrek nergens meer is en het middelpunt overal.

Kenmerken van de meester des levens

De meester des levens heeft zijn bewustzijn ontwikkeld tot het geestelijke niveau van het verheven wezen achter het oorspronkelijke paradijs. Hoe wij dit hoge wezen noemen is onbelangrijk. Noem het zo u wilt. Waar het om gaat is een ultiem bewustzijnsniveau. Het is het heilige, “hele”, alles omvattende bewustzijn dat zich tussen Passer en Winkelhaak bevindt. Daar verenigen en versmelten zich het goddelijke en het menselijke in een nieuwe paradijselijke eenheid.

De mens is – gelijk al wat leeft - uit dit hoge wezen voortgekomen en is symbolisch diens zoon. In de zoon die meester des levens is geworden leeft nu het goddelijke bewustzijn van de vader voort.

De woonstee van een god noemen we van oudsher een tempel. De meester heeft zichzelf tot een tempel van goddelijk bewustzijn gemaakt.

Die tempel des meesters is uiterlijk anders dan die van zijn vader, maar innerlijk een “spiegeling” daarvan. De meester is een “micro-cosmos” geworden die innerlijk identiek is aan de “vaderlijke” “macro-cosmos” waaruit hij is ontsproten. Daarom bevindt onze werkplaats zich niet alleen in ons innerlijk maar strekt hij zich tegelijkertijd naar alle windstreken uit en reikt hij van het middelpunt der aarde tot aan het azuren hemelgewelf met zon, maan en sterren.

Daarom is voor de meester de broederketen meer dan de band met de medemens, maar het symbool van de eeuwige samenhang tussen alle delen van de ganse schepping.

De oerboom en de tempel van levende bouwstenen

Zowel voor de “paradijselijke” toestand aan het begin als aan het einde van de totale bewustzijnsontwikkeling der mensheid kennen we veelzeggende symbolen.

In vele culturen begint de vertelling over het leven op aarde met een oerboom.

Een boom is enerzijds een éénduidig levend organisme, anderzijds een verzameling van duizenden afzonderlijke bladeren, takjes en wortels, die tezamen weer dat ene levende organisme vormen. Op zulk een wijze bestaat alle leven enerzijds uit oneindig vele afzonderlijke levende organismen, vormen anderzijds al die organismen tezamen één groot levend wezen.

Die oerboom is een natuurlijk gegeven waarmee de vertelling over de ontwikkeling van het leven op aarde en dus ook van de mens begint.

Die boom kwijnt weg vanaf het moment dat de ring is gesmeed, zo zegt de mythe. De boom gaat voor de beleving der mensen steeds meer verloren naarmate hij meer in de verbrokkeling van de fysieke wereld als weergave van de werkelijkheid gaat geloven.

In de tweede helft van de bewustzijnsontwikkeling der mensheid moeten we de eenheid weer gaan herstellen. Was de boom een schepping van de goddelijke wereld, nu ligt er een

scheppingsopdracht aan de mensheid. Ons beeld van de tempel van levende bouwstenen geldt het eindpunt van deze ontwikkeling.

De overeenkomst tussen de boom en de tempel is het beeld van de samenhang tussen alle vormen van leven. In beide huist het goddelijke, alles omvattende. Het verschil is dat de boom een natuurlijk gegeven betreft door God gemaakt (of hoe we het scheppende principe in de kosmos maar willen noemen) en dat de tempel door zijn zoon, door de mens van de toekomst in harmonie met al wat leeft op aarde moet worden gerealiseerd. Het bouwplan van de Opperbouwmeester des Heelals moet hier op aarde in de vorm van een tempel van levende bouwstenen tot stand komen.

De magistrale actualiteit van onze ritus

Mogen deze gedachten te fantastisch lijken, ze zijn oeroud, in vele culturen gekend en zullen waarschijnlijk onontbeerlijk zijn om de mens in deze mondiaal verontrustende tijden hoop en visie op de toekomst te bieden. We kunnen niet verder zonder de hoopvolle gedachte dat de mensheid in ontwikkeling is. En liefde voor alleen de medemens is niet genoeg om onszelf en de wereld te redden.

Wat voor de mens van de afgelopen culturen nog steeds een visioen was, maar nog geen noodzaak om in leven te blijven, is nu een levensdoel waar de wereldsituatie om schreeuwt. Vrede en harmonie tussen alle vormen van leven op aarde zijn voor de mens van de nieuwe tijd voorwaardelijk geworden om zijn leven en zielerust te redden.

De symbolische beelden zijn zo krachtig, duidelijk en inspirerend, dat ze de mens van de nieuwe tijd wel moeten aanspreken. De actualiteit van onze ritus is dan ook magistraal.

Hoofdstuk 4

Inwijding en esoterie

De oude ingewijden

Vanaf het moment waarop de zon het conglomeraat aarde-maan afstoot heeft alle leven daarop het gevoel dat de zonne-energieën zich hebben verwijderd en dat de verbinding verbroken is. Hetzelfde geldt voor de energieën van de maan.

De planetaire scheiding is een fysieke scheiding, geen geestelijke. Daarom is de verbinding alleen via een geestelijke verdiepingsweg terug te vinden. Alleen een geestelijke zoektocht zal kunnen leiden tot de openbaring van wezen en werken van zon en maan, of zoals het zo mooi in het tekstboek van *Die Zauberflöte* heet: tot de openbaring van “de mysteriën van Isis en Osiris”, de oud-Egyptische goden die de personificaties zijn van de krachten van respectievelijk maan en zon. (Natuurlijk behoren ook andere krachten dan alleen die van zon en maan tot het totale krachtenspel dat ons leven bepaalt. Vanuit deze gedachtenontwikkeling is ook de realiteit van de oudste aller wetenschappen, de astrologie, te verklaren. De symboliek beperkt zich hier echter tot de voor onze aarde belangrijkste hemellichamen, zon en maan.)

Die geestelijke verdiepingsweg legt de mensheid als geheel gedurende de vele eeuwen en eeuwen van zijn bestaan op een natuurlijke wijze af. Het is de hiervoor besproken bewustzijnsontwikkeling der mensheid

Een eerdere inwijding in de mysteriën des levens is op natuurlijke wijze niet mogelijk. Alleen onnatuurlijke methoden kunnen “geforceerd” en “schoksgewijs” tot vroegtijdige inwijding leiden.

Met het verdwijnen van de zon moest geestelijke leiding op een andere wijze dan voorheen op aarde achterblijven. De geest van de massa der mensen was daar nog niet rijp voor. De mensheid was aan het begin van zijn bewustzijnsontwikkeling immers nog een onbewuste, nauwelijks geïndividualiseerde massa. Complementair aan deze nauwelijks geïndividualiseerde, grotendeels onbewust levende massa waren er hoog-ingewijde enkelingen, die aan die massa volledig autocratisch leiding gaven.

In *Die Zauberflöte* ontvangt Sarastro zijn zonne-kennis direct van de zonnekoning, vlak voordat deze “sterft”. Daardoor wordt hij de eerste ingewijde en vervolgens de hogepriester der ingewijden. In hem zijn alle grote ingewijden vanaf het sterven van de Zonnekoning tot in de Egyptische cultuur symbolisch verpersoonlijkt. Zijn naam herinnert aan één van deze grote ingewijden, Zarathoestra of Zoroaster. Hij is een “Abgott”, zo zegt de tekst en door de nog niet geïndividualiseerde massa als zodanig volledig aanvaard. Hij is de verpersoonlijking van die enkelingen die de mensheid in de eerste fase van zijn bewustzijnsontwikkeling geestelijk en wereldlijk op autocratische wijze hebben geleid.

Voor de gewone mensen is in *Die Zauberflöte* de Zonnekoning dood. Voor de ingewijden, die in de geest de weg naar de zon hebben teruggevonden, is de Zonnekoning onder de naam Osiris een levende god.

Ingewijden zijn er volgens deze gedachtenwereld dus geweest vanaf het moment waarop de fysieke zon zich van onze woonstee terugtrok.

Op één of andere kunstmatige wijze moesten deze enkelingen – de toekomstige koningen, priesters en hun raadgevers - het noodzakelijke inzicht kunnen verwerven. Daartoe dienden de

Hoofdstuk 4 – Inwijding en esoterie

mysteriescholen, waar middels een vast ritueel dit inzicht “versneld”, op “onnatuurlijke” wijze - populair gezegd door schokeffecten – kon worden bijgebracht.

Naarmate de afdaling in de verdichting verder schreed groeide het zelfbewustzijn der mensen. De “verwijdering” van de geestelijke wereld nam overeenkomstig toe. Het werd daardoor ook steeds moeilijker om de geest “open” te stellen voor de goddelijke inspiratie. Om ingewijd te worden moesten de schokeffecten dan ook steeds heviger worden om de steeds groter wordende kloof te overbruggen, anderzijds werd het geopenbaarde met toenemend zelfbewustzijn gegrepen.

Verreweg de meeste mensen waren geestelijk en psychisch nog lang niet sterk genoeg om de grote openbaringen omtrent het krachtenspel dat wereld en leven stuurt te kunnen verwerken. Daarom werd deze kennis slechts aan enkelingen, die sterk genoeg werden geacht, geopenbaard en in de beslotenheid van de mysteriescholen bewaard.

Het is dan ook met recht dat de kerken de mensen gedurende eeuwen tot in onze tijd hebben gewaarschuwd zich niet met het occulte bezig te houden. Wie met een te wankele geest kennis maakt met levensopenbaringen, die al zijn zekerheden onderuit halen, kan krankzinnig worden. De mystieke openbaringen konden zo overdonderend zijn dat de schok niet alleen tot geestelijke gestoordheid maar zelfs tot de dood kon leiden.

Dat vaak de angst en niet dieper weten van de kerkleiders tot het verbod leidde doet aan het gestelde niets af.

Hoe het doodsgevaar dreigde en hoe groot het belang van voldoende geestelijke standvastigheid was blijkt uit de tekst van de 1e scène, 2e acte van *Die Zauberflöte*. In de vergadering der ingewijden onder leiding van de hogepriester Sarastro wordt besproken of de prins Tamino ingewijd zou kunnen worden. Daarbij zijn de criteria niet zijn kennis, maar zijn deugdzaamheid, standvastigheid, incasseringsvermogen, zijn vermogen te zwijgen, moed en geestkracht. In het afsluitende gebed van Sarastro wordt de goden gevraagd bij een eventueel sterven toch tenminste Tamino's bereidheid te belonen met een plaats onder de goden.

het begrip esoterie

Het zijn de oude Grieken geweest die hun woord voor “innerlijk” – esoterikos - met deze oude kennis hebben verbonden. Er zijn twee verklaringen voor deze naam mogelijk.

De eerste verklaring ligt voor de hand. Het betreft hier kennis die niet door de oppervlakkige rede, maar alleen vanuit het diepste innerlijk van de mens begrepen kan worden. Het gaat hier om “innerlijke”, esoterische kennis. Het gaat hier om het geheim dat je alleen kunt vertellen aan hem die het reeds kent.

Een tweede verklaring voor deze naam kan verband houden met het feit, dat het hier om kennis gaat die slechts in de beslotenheid, in het "innerlijk" van de mysteriescholen bekend was.

De oude culturen van bijvoorbeeld India, China, Babylon, Assyrië, Egypte en Troje konden door deze esoterische kennis hun hoge niveau bereiken. Dat er ook en zelfs regelmatig perioden van barbarij en machtsmisbruik waren, doet aan de grote lijn niets af.

Hoofdstuk 5

Het tijdperk van de grootste verdichting en De teloorgang van oude wijsheid

We komen nu toe aan een beschouwing van onze cultuur zoals die met de Grieks-Romeinse cultuur begon en zeer waarschijnlijk in onze tijd geleidelijk ten einde loopt.

Twee samenhangende begrippen zijn daarbij esoterisch gezien van belang:

- de planetaire fase van grootste verdichting
- de teloorgang van de oude esoterische wijsheid.

Op twee manieren kunnen we de idee van “een tijdperk van grootste verdichting” benaderen:

- a. Vanuit veranderende planetaire omstandigheden van onze woonstee moeder aarde, die van invloed waren op het gedrag en de bewustwording van al haar bewoners en dus ook van de mens.
- b. Vanuit het verloop van de bewustzijnsontwikkeling van de mens.

Benadering a:

We grijpen terug op de idee van hoofdstuk 2 dat alles ademt en passen die idee toe op ons planetenstelsel met onze aarde en onszelf.

Gedurende de “uitademing” geraakt alles in een steeds grotere verdichting, verhardt alles in een diepe vorm van vermaterialisering. Tijdens de daaropvolgende “inademing” neemt die verdichting en vermaterialisering weer geleidelijk af.

Dat geldt voor alles in de gehele kosmos en dus ook voor ons planetenstelsel en onze aarde.

Gedurende de fase van de diepste ‘afdaling’ in de verdichting van de materiële wereld, waaraan de gehele aarde en dus ook de mens onderhevig is, treden de materiële aspecten van het bestaan dermate overheersend op de voorgrond, dat de mens tot de misleidende gedachte komt dat alleen het materiële realiteit is en het geestelijke een fictie. In die fase van “de grootste verdichting” is de mens op extreme wijze van de geestelijke wereld verwijderd. Het individu is door die “afdaling” tijdelijk in zijn fysieke identiteit opgesloten. De oeroude wijsheid van de mysteriescholen en hun meesters en allerlei religieuze leren lijken steeds meer onrealistische verzinsels. Vanuit de materiële wetenschappen en met onze ratio – wat in wezen verdichte spiritualiteit is – is dat alles immers onverklaarbaar.

Benadering b:

Het fenomeen van de ingewijden was noodzakelijk zolang de massa nog niet voldoende geïndividualiseerd was. Maar net zoals kinderen eens voldoende ontwikkeld zijn om los van hun ouders op eigen benen te gaan staan, zo moest eens ook de massa, toen de individualisatie daarin voldoende gerijpt was, de kans krijgen zich van de ingewijden los te maken. Het individu moest zich een eigen mening gaan vormen, mee bepalen hoe de staat moest worden ingericht, zelf zijn levenspartner op basis van persoonlijke liefde gaan kiezen en tot een individueel religieus leven kunnen komen. De absolute religieuze inzichten, de autocratie en de absolute kennis der ingewijden gingen in toenemende mate de opkomende individualisering van de massa in de weg staan en moesten daarom verdwijnen.

Met “hoge moed” gaat de gezelschap des levens op eigen kracht naar wijsheid zoeken. Het komt nu geheel op hem zelf aan. Met “hoogmoed” gaat hij aan de meester des levens voorbij. De ingewijden en hun kennis zijn genoodzaakt incognito onder te duiken.

Deze benadering vinden we terug in ons derde graads ritueel, waarmee onthuld wordt dat dit ritueel om veel meer gaat dan de weg tot het meesterschap.

Het tijdperk van de grootste verdichting = onze cultuur vanaf de klassieke oudheid

De aanvang van dit ‘tijdperk van grootste verdichting’ wordt vaak *schetsmatig* verbonden met de ondergang van de laatste, door ingewijden autocratisch geleide culturen (o.a. Troje, Egypte, Israël na Salomo) en de opkomst van de Grieks-Romeinse cultuur. Het tijdperk van de grootste verdichting valt dus globaal gezien samen met de cultuur die met de Grieken en Romeinen begon en tot in onze tijd voortduurt. Geen wonder dat die symbolische verhalen, die aspecten van deze grote cultuurperiode beschrijven, vaak met de teloorgang van oude wijsheid in de voorgeschiedenis beginnen. In talloze toneelstukken van Shakespeare is sprake van een voorgeschiedenis, waaruit het gehele drama voortkomt en wordt verklaard. En die voorgeschiedenis draait altijd om het beeld dat een oude wijze en goede vorst sterft of wordt verbannen door toedoen van een machtsbeluste, rationele, de wereld van de geest en het hart verdringende usurpator. Maar telkens is er ook sprake van de hoopvolle gedachte dat eens een nazaat van de gestorven of verbannen vorst zal terugkeren.

In het ene verhaal wordt de aanvang van alle gebeurtenissen heel algemeen gehouden en is er alleen sprake van het verloren gaan van oude wijze leiding. In andere verhalen wordt de aanvang van de dramatische handeling historisch concreter aangegeven: de val van Troje, het einde van de Egyptische cultuur of de aanvang van de Griekse cultuur. Dat geldt ook voor de Hiram-mythe, die historisch verbonden is met Salomo. Dat zou betekenen dat deze mythe meer is dan alleen een universeel symbolisch verhaal. Het is een extra argument om te veronderstellen, dat onze meestergraad om veel meer gaat dan alleen de weg naar het meesterschap.

De kenmerken van het tijdperk van de grootste verdichting

De kenmerken van dit tijdperk komen alle uit individualisatie en materialisatie voort:

Het individu gaat zelf op zoek naar wijsheid. Nu geldt niet meer de absolute wijsheid der ingewijden. Socrates zet zijn leerlingen aan zelf tot levensinzichten te komen. De autocratische leiding der ingewijden vindt ook in de Griekse cultuur zijn einde. De democratie die in Griekenland begon, geeft de massa voor het eerst de gelegenheid de staat naar eigen inzichten in te richten. De persoonlijke liefde wordt een levensthema. Met de Romeinen komt een door mensen rationeel opgebouwd rechtssysteem van de grond. Diverse religies gaan om de gunst van het individu strijden, wat indirect betekent, dat het individu een religieuze keuze moet gaan maken. (Dat het individu bij al deze nieuwe keuzemogelijkheden tegelijkertijd met machtsmiddelen door anderen wordt gemanipuleerd is juist een teken, dat de strijd naar zelfstandigheid is begonnen.)

De kunsten komen als nooit tevoren in ontwikkeling om geïnspireerde gedachten in fysieke vormen vast te leggen. De kennis van de wetten van de materiële wereld bereikt in de *natuurwetenschappen* grote hoogten.

Anderzijds vervalt de mens in zijn individualisatieproces gemakkelijk tot egoïsme en machtswellust. De afdaling in de materiële verdichting brengt hem tot het materialisme en de waan, dat het leven zich beperkt tot het fysieke. De stof regeert de verloochende geest.

Goethe heeft een vervolg geschreven op de gebeurtenissen in *Die Zauberflöte*, die in de Egyptische cultuur eindigen. In zijn dichtwerk *Der Zauberflöte, zweiter Teil* beschrijft hij wat na de Egyptische cultuur, met het tijdperk van de grootste verdichting intreedt:

Hoofdstuk 5 – Het tijdperk van de grootste verdichting – Teloorgang van oude wijsheid

Monostatos – de verpersoonlijking van zinnelijkheid en egoïsme – verbindt zich met de Koningin van de Nacht – de verpersoonlijking van de vormende kracht achter de zinnelijk waarneembare, fysieke wereld. Dat wat uit de ingewijde mens voortkwam – gesymboliseerd door het kindje van de in de opera ingewijde prins Tamino en prinses Pamina – komt door toedoen van het duo Monostatos-Koningin van de Nacht – dus door het zinnelijke egoïsme, dat zich volledig op de fysieke wereld oriënteert – terecht in een gouden kist, waarvan de sleutel verloren raakt. Het beeld wordt opgeroepen, dat de oude wijsheid der ingewijden niet dood is, maar tijdelijk onbereikbaar.

Het ene symbolische verhaal legt meer de nadruk op de negatieve aspecten van deze cultuurperiode, het andere benadrukt de positieve aspecten. We moeten ons alleen wel realiseren dat positief en negatief subjectieve begrippen zijn. Zo zijn winst en verlies ook altijd afhankelijk van een subjectief gezichtspunt. In hogere zin heeft alles voor de procesgang en realisatie van het grote bouwplan zijn zin en gebeurt er niets voor niets ook als is dat voor onze menselijke beleving vaak niet te begrijpen en moeilijk te aanvaarden.

Voorhoede- en achterhoede-culturen

De gehele bewustzijnsontwikkeling der mensheid verloopt via elkaar opvolgende culturen. Daarbij is steeds sprake van voorhoede- en achterhoede-culturen. Zo zijn er bijvoorbeeld tijden geweest waarin bij de Eufhraat en de Tigris grote culturen waren en Europa geen grote cultuur kende. Gedurende de afgelopen eeuwen hebben alle grote ontwikkelingen zich in Europa voltrokken. Het gaat hier om de grote lijn. We proberen de weg te schetsen, die de voorhoede der mensheid in de tijd maar dus ook steeds op aarde “verhuizend” aflegt.

Datzelfde geldt voor het tijdperk van de grootste verdichting, zij het op kleinere schaal. Dit tijdperk dat dus schetsmatig met de Grieken begon en tot in onze tijd voortgaat, heeft zich voornamelijk in Europa of vanuit Europa voltrokken.

Ook binnen Europa heeft zich het centrum van de culturele ontwikkeling steeds weer verplaatst. De cultuurperiode vanaf de klassieke oudheid tot op heden heeft zich dan ook in vele kleuren en met vele wisselingen, hoogtepunten en dieptepunten voltrokken. Zo zijn er ook vele momenten aan te wijzen waarin van de bovenstaande aspecten niet veel valt te zien. Maar het gaat hier om de rode draad van een cultuurtijdperk van ongeveer 2500 jaar.

De Europese cultuur na de Middeleeuwen – De Verlichting

De Europese cultuur begint na de Middeleeuwen aan een periode die voor onze beschouwing over de vrijmetselarij van groot belang is.

De kenmerkende aspecten van het tijdperk van de grootste verdichting ontwikkelen zich na de Middeleeuwen tot ongekende hoogten. De tendens van verdichting leidt tot nog grotere vermaterialisering, individualisering, rationalisering (rationalisering is een vorm van verdichting). De verwijdering van de geestelijke wereld wordt nog groter totdat God zelfs openlijk dood wordt verklaard en alles wat met oude wijsheid verbonden is zoals sprookjes, mythen, legenden, astrologie, mystiek enz. als onzin van primitieve geesten wordt afgedaan, die nog niet gezegend waren met de kennis van de realistische fysieke wetenschappen.

De kunstvormen als muziek, literatuur, schilderkunst, waarmee juist wel geestelijk geïnspireerde kunstenaars ideeën over het leven in fysieke vormen wilden vastleggen, bereiken daarentegen ongekende hoogten.

De medaille toont duidelijk twee kanten: ongekende hoogten voor kunsten en wetenschappen, voor de ratio en de individualisering van de massa. Anderzijds extreme vermaterialisering, geestelijke verschraling, menselijk egoïsme in de vorm van uitbuiting van de zwakkere medemens en alle andere vormen van leven.

Hoofdstuk 5 – Het tijdperk van de grootste verdichting – Teloorgang van oude wijsheid

Zo is de Verlichting zowel een hoogtepunt als een dieptepunt. Voor de ratio en de individualisering van de mens is het een hoogtepunt. De maankrachten hebben een grote “overwinning” behaald. De religiositeit, het universele denken, het besef hoe alle leven vanuit geest leeft, wordt bepaald en met elkaar verbonden is, heeft een dieptepunt bereikt. De zonnekrachten hebben tijdelijk het onderspit gedolven.

Hoofdstuk 6

Esoterie incognito: Kunsten – Koninklijke Kunst

De ingewijden incognito

Als met de Grieken de nieuwe grote cultuur-periode aanvangt die tot in onze tijd voortduurt en de individualisering een grote vlucht gaat nemen, moeten de ingewijden als cultuur- en maatschappij-bepalende factor verdwijnen. De mens moet zelf op eigen kracht tot inzicht komen. De ingewijden en hun kennis duiken incognito onder. Buiten enkele grote mystici, filosofen en leiders zijn het vooral de coryfeeën onder de grote kunstenaars die in de cryptische symboliek van hun werken van die oude esoterische kennis blijven getuigen en zich daarmee als ingewijden “verraden”.

Doordat zij hun kennis altijd verborgen in symboliek en in de volkomen vrijblijvende vorm van kunstwerken hebben gebracht zijn hun “wijze lessen” nooit aan het bewustzijn opgedrongen, zijn zij altijd zonder enige pretentie en “ongevaarlijk” geweest.

Die verhalen vertellen direct of indirect steeds, dat de oude wijsheid slechts tijdelijk onbereikbaar is, maar in cryptische vorm voortleeft en eens zegevierend in het volle licht zal terugkeren. Zij zal dan niet meer alleen voor enkelingen in het geheim beschikbaar zijn, maar in het openbaar voor iedereen. Zij zal ook niet meer tot het bewustzijn van mensen doordringen door een geënceneerd inwijdingsritueel, maar door een natuurlijk levensproces.

De ontwikkeling der kunstvormen

In het bovenstaande ligt ook de verklaring voor de ontwikkeling der kunsten en het verband tussen de kunsten en de idee van het beoefenen van de Koninklijke Kunst. Op één of andere wijze moet het vermogen om naar onze ritus te leven een bekroning zijn van wat met de kunsten wordt nagestreefd. Ook dit verband kan bijdragen aan een visie over de toekomst van de vrijmetselarij.

De grote veranderingen die de Griekse cultuur met zich mee bracht vertaalde zich niet alleen naar de inhoud van hun kunst, maar ook naar het gebruik en de ontwikkeling van de diverse kunstvormen zelf.

Visionair hebben enkele grote dichters gesteld, dat in de tijd vóór Aischylos de kunsten in gezamenlijkheid dienden om in de Griekse tragedies esoterische wijsheid dramatisch vorm te geven. Voor de ingewijden een verbeelding van hun wijsheid, voor het volk een onbegrepen, maar fascinerend kijkspel.

Zoals het individu tot de ontdekking en ontwikkeling van zijn eigen individuele mogelijkheden moest komen, zien we ook de afzonderlijke kunstvormen zich in de cultuurperiode, die met de Grieken begon en tot in onze tijd voortduurt, uit de anonimiteit van het collectief van de oude tragedievorm losmaken. Ook de kunstvormen gaan “individueel” hun eigen mogelijkheden ontdekken.

Alleen de bouwkunst had zich al eerder zelfstandig ontwikkeld. In de Griekse cultuur bereikt de beeldhouwkunst in korte tijd een grote hoogte. De literatuur begint aan een grote ontdekkingsreis van zijn mogelijkheden. De muziek maakt na de Middeleeuwen in slechts enkele eeuwen een onvoorstelbaar grote ontwikkeling door. En ook de schilderkunst geeft in relatief korte tijd vele van zijn verborgen mogelijkheden bloot. In de laatste eeuwen komt daar de dans in de vorm van het ballet nog bij. En steeds worden door de scheppend kunstenaars juist die mogelijkheden in de diverse kunstvormen ontdekt en gebruikt, die zij vanaf dat

moment nodig hebben om de vormgeving van de levensmysteriën verder te ontwikkelen en waarheid in fysieke schoonheid vast te leggen.

Het zal duidelijk zijn dat alleen aan het werk van de absolute coryfeeën onder de scheppend kunstenaars dit fenomeen is af te lezen. Bovendien zijn de dramatische kunsten en de muziek het meest in staat levensprocessen te beschrijven. Anderzijds zijn de kathedralen een verbijsterend bewijs hoe ook in statische kunstvormen grote esoterische gedachten kunnen worden uitgedrukt.

Gelijk het de opdracht der mensheid is om zich na een periode van individualisering vanuit die ontwikkelde individualiteit weer in liefde te verenigen – onze broederketen -, zo zullen zich ook de kunsten weer hebben te verenigen, daar hun levensweg parallel aan de onze verloopt. Dat was het grote ideaal van Richard Wagner met zijn *Gesamtkunstwerk*: een integrale kunstvorm, waarin alle kunsten zich weer als vóór Aischylos verenigen, maar nu met veel grotere mogelijkheden. Een veel groter aantal “individuele talenten” van de diverse kunstvormen is immers nu ontdekt en staat de scheppend kunstenaars ter beschikking. Met het *Gesamtkunstwerk* zou dan de hoogst denkbare kunstvorm met het grootste uitdrukkingsvermogen zijn bereikt. Alleen deze hoogste kunstvorm zal de draagster kunnen zijn van de hoogste wijsheid.

Er is nog één kunstvorm die daar boven uitstijgt: de toekomstige mens, die als meester des levens het ultieme kunstwerk niet meer als inspiratiebron nodig heeft, maar in zichzelf hoogste wijsheid en hoogste kracht tot de ultieme schoonheid, tot heiligheid weet te verenigen. Dat is de kunstvorm die alle kunsten kroont: *de Koninklijke Kunst*.

De Verlichting en de Vrijmetselarij: een keerpunt:

Als een proces zijn dieptepunt heeft bereikt begint per definitie op datzelfde moment weer de weg omhoog. Na de Middeleeuwen en helemaal in de tijd van de Verlichting, juist als spiritueel de meest duistere periode inzet, worden de eerste stappen gezet om de oude esoterische wijsheid terug te brengen. Maar de nieuwe vormen moeten aan twee voorwaarden voldoen:

- Wat vroeger door inwijding was voorbehouden aan enkelingen moet nu toegankelijk worden voor een ieder.
- Omdat de ratio van de mens van de verlichting spiritualiteit nog niet kan aanvaarden moet de oude wijsheid eerst op verborgen wijze worden aangereikt.

Twee vormen waarin dit ging plaats vinden zijn vanwege hun samenhang voor deze beschouwing van belang:

- De coryfeeën onder de grote dichters en componisten begonnen plotseling in een veel hogere mate dan voorheen met hun werken oude esoterische kennis aan te reiken, voor iedereen beschikbaar, maar voor de ratio grotendeels verborgen in symboliek, alleen voor het onderbewustzijn toegankelijk. Alleen al in de toneelstukken van Shakespeare zit waarschijnlijk meer esoterische wijsheid verscholen dan wat alle kunstenaars na de Grieks-Romeinse tijd tot dat moment hadden voortgebracht. Om maar te zwijgen van wat grote componisten als Bach, Mozart, Beethoven, Bruckner, Wagner of Brahms, of dichters als Goethe, Schiller of Von Hofmannsthal daarna aan pure esoterie in kunstvormen vastlegden.
- In de vorm van de Vrijmetselarij werd het oude proces van inwijding in de levensmysteriën nagebootst en daardoor toegankelijk voor iedere man van goede naam, voor een ieder die geen godloochenaar was en zich netjes wist te gedragen. De diepere, esoterische lading van de ritus, die door de ratio zou worden afgewezen, moest alleen verborgen blijven. De

“plichten” van de vrijmetselaar moesten zich daarom beperken tot wat mensen religieus bindt en als fatsoenlijk werd ervaren. Door volledig te zwijgen over de ritus dekten de Oude Plichten toe wat nog niet door het bewustzijn zou worden aanvaard. Dat verklaart ook waarom het esoterische gehalte van de ritus tot op de dag van vandaag zo weinig wordt erkend en gekend. Aan die situatie moet een einde komen als wij willen dat de vrijmetselarij op levendige wijze in de nieuwe tijd zal kunnen voortleven.

Hoofdstuk 7

De eerste kenmerken van de nieuwe tijd kondigen zich aan

Met één enkel woord is de essentie van de nieuwe tijdsgeest te typeren: *integratie*. En die integratie zal zich op oneindig vele fronten gaan manifesteren. Mystiek geformuleerd: de zonnekrachten zullen weer terrein gaan winnen.

Alle vormen van leven zullen in de komende cultuurperiode weer in liefde tot elkaar moeten komen. De mens wacht een grote herstellende taak, die ongetwijfeld eeuwen zal vergen. Volkeren, religies en culturen zullen elkaar moeten gaan respecteren en zullen steeds meer versmelten. Verschillen tussen arm en rijk, leider en volk, baas en knecht zullen kleiner worden.

Geest en stof, idee en vorm, bewustzijn en onderbewustzijn, bij alles zal in het leven het complement moeten worden gevonden en de synthese moet worden gezocht.

Op allerlei fronten en op allerlei manieren zal het leven in die zin veranderen, dat na de overheersende tendens tot verdichting in de nu aflopende cultuur, waarbij in alles de “verbrokkeling”, de differentiatie toenam, er nu een omkeer zal intreden, waarmee geleidelijk door integratie al wat leeft weer naar de eenheid zal toegroeien.

Deze veronderstelling is utopisch en dus voor menigeen onrealistische nonsens. Toch kan vanuit verschillende gezichtspunten deze utopische gedachte worden onderbouwd:

a. vanuit de esoterische gedachte van de ademende kosmos:

Na een periode van de grootste verdichting is de “uitademing” voltooid, passeren we het keerpunt en moet de “inademing” aanvangen. We zullen dan geleidelijk met al wat leeft op aarde – eigenlijk met al wat leeft in ons planetenstelsel - ons uit de verdichting gaan terugtrekken. Of zoals de ritus het zo mooi zegt: *“Al het bestaande zal in één machtige keer weer terugkeren naar zijn oorsprong.”* Dat zal voor alle leven effect hebben op de beleving van het bestaan.

Deze beweging van “inademing” is natuurlijk een proces dat een onvoorstelbare grote tijdsspanne zal omvatten. Het klinkt in eerste instantie dan ook onrealistisch om aan te nemen dat een dergelijke groot proces een merkbare invloed zal hebben over een periode van enkele decennia of zelfs eeuwen.

De reden waarom de intredende inademing toch merkbaar zal zijn ligt in het feit dat het hier om een groot omslagmoment gaat. De afdaling van onze woonstee in een steeds grotere vorm van verdichting of de latere ontstijging daaraan verlopen natuurlijk zo geleidelijk, dat daar in enkele decennia, ja zelfs in enkele eeuwen voor de beleving van de mens weinig van te merken zal zijn. Maar hier gaat het om een keerpunt, waarin de afdaling tot stilstand moet komen en over moet gaan in een opgang. Daar gaat een grote “schok” van uit.

Het feit dat de veranderingen in en op onze aarde, in de natuur en het klimaat zich in hoge mate en vooral zo ontzettend snel voltrekken is één van de redenen om te veronderstellen dat we momenteel in deze bijzondere fase van overgang verkeren. Alle exponentiële ontwikkelingen in onze wereld (zie hoofdstuk 1), die in collapsen moeten eindigen, wijzen erop dat we afstevenen op de beëindiging van een evolutionair proces en dat een geheel nieuwe situatie wordt voorbereid. Alle leven maakt op aarde turbulente ontwikkelingen door. En vele wetenschappers voorspellen dat grote veranderingen op relatief korte termijn zijn te verwachten.

We geven ons zelf gauw de schuld van dit alles. Onze schuld ligt echter alleen in de achteloosheid en liefdeloosheid waarmee we ten opzichte van alle leven op aarde staan.

Hoofdstuk 7 – De eerste kenmerken van de nieuwe tijd kondigen zich aan

Daarvoor zullen we vroeg of laat de terugslag moeten incasseren. Maar onze schuld ligt niet in het feit dat onze aarde zo snel verandert. Ook wij zijn onderdeel van het alles omvattende organisme. Daarbinnen zijn we een bepaald soort dienaren met een bepaalde taak in dienst van de regisseur van de Opperbouwmeester des Heelals. De slopers in onze wereldmaatschappij zijn als mens te laken, tegelijkertijd zijn zij een instrument van de bouwmeester, die in deze fase gewoon slopers van node heeft opdat de bouw zijn voortgang zal hebben. (zie hoofdstuk 1)

b vanuit vele dramatische werken van onze grootste dichters en componisten:

Met name van onze grootste dichters en componisten is er een groot aantal symbolische theaterwerken, dat visionair aangeeft dat het einde van het tijdperk van de grootste verdichting met zijn cultuur van extreme rationalisering, individualisering, vermaterialisering, egoïstische verharding enz. nadert.

Tallose komedies van Shakespeare beschrijven de overgang van onze cultuur naar een nieuwe tijd, waarin de verbinding met de wereld van de geest weer wordt hersteld, waarin de mens zijn verborgen kwaliteiten als innerlijke adel, onschuld en spiritualiteit, die door de vermaterialiseerde ratio als onzin of illusie naar het onderbewuste waren verbannen, weer activeert. Vele malen zet hij de cynici, die niet in de wereld van de geest, van de idealen en dus ook niet in een nieuwe geest onder de mensen geloven, in het kamp der verliezers.

Wat te denken van Goethe in zijn visionaire gedichten en zijn *Faust*, van Schiller in zijn *Ode an die Freude*, door Beethoven in zijn 9^e symfonie opgenomen, van *Die Frau ohne Schatten*, het meest indrukwekkende en actuele muziekdrama van de 20^e eeuw van Von Hofmannsthal en Richard Strauss? Overall is sprake van het verlaten van een wereld van leed en duisternis en het geloof in een overgang naar betere tijden, waarin de mensen weer in vrede tot elkaar komen en zich weer met de wereld van de geest verbinden.

Wat te denken van alle kosmische orde die Bach ons in zijn muziek doet ervaren, van alle schoonheid die Mozart ons laat horen, van al de idealistische kracht die Beethoven ons aanreikt om de grootste struikelblokken in het leven te kunnen nemen?

Wat te denken van Wagners zeven grote muziekdrama's, die tezamen de gehele bewustzijnsontwikkeling van de mensheid beschrijven en uitmonden in een wereld, waarin de kunsten de inspiratiebron voor de gehele maatschappij worden en de mens als Parsifal de Christus weet te evenaren? Het is maar een willekeurige greep uit onze onvoorstelbaar rijke theater- en muziek-cultuur, volledig gebaseerd op het esoterische denken.

Zouden al deze coryfeeën zich alleen maar met wishfull thinking hebben bezig gehouden? Zouden zij ons dat alles hebben kunnen, willen en mogen aanreiken, als het niet voor ons een realistisch toekomstbeeld zou zijn?

De vraag moet zijn: Wie zijn hier de dwazen, deze grote kunstenaars of de zogenaamd nuchtere realisten, die aan het idealisme van de meest geëerde mensen van onze cultuur met ongeloof en cynisme voorbij gaan en alles wat zij in deze werken niet kunnen geloven en begrijpen als "l'art pour l'art" menen te moeten afdoen?

c. vanuit de nood in onze wereld bij al wat leeft

Zoals in hoofdstuk 1 beschreven worden vele levensvormen door exponentiële ontwikkelingen bedreigd en is dus veel leven op aarde in nood.

Juist vanwege het feit, dat deze ontwikkeling niet meer te stoppen is en op een catastrofe afstevent, wordt er nu reeds een grote reactiekracht opgebouwd. Steeds meer mensen worden zich de noden van het leven op aarde bewust. Door die nood te "creëren" dwingt de voortstuwende wereldorde de mens tot de ontwikkeling van de nieuwe tijdsgeest.

d. vanuit de nieuwe geest die in steeds meer mensen geboren wordt

Nood is er niet alleen als levensbedreiging voor mensen, fauna, flora en moeder aarde, maar ook in de geest der mensen. We leven in een wereld waarin God en spiritualiteit dood zijn, uiterlijkheden en geld regeren en zelfs kunstenaars en wetenschappers steeds meer de fysieke wereld als enige realiteit aanvaarden. Als reactie op deze extreme geestelijk armoede ontstaat er in steeds meer mensen het verlangen naar spiritualiteit. Ook hier keert de wal het schip.

e. vanuit de terugkeer van de esoterie

De terugkeer van de esoterie is allang begonnen. Sinds de 19e eeuw hebben grote ingewijden esoterische gedachten openbaar gemaakt, ervan uitgaande, dat de mensen van onze tijd en cultuur nu zo rijp zijn geworden, dat zij met een deel van deze kennis zonder gevaar kunnen omgaan en deze ook voor hun verdere levensweg nodig hebben. Het is niet toevallig dat mevrouw Blavatsky in de tweede helft van de 19^e eeuw met haar magistrale werk *De geheime leer* en *Isis ontsluit* een ongelooflijke hoeveelheid esoterische kennis vanuit vele oude culturen in de openbaarheid heeft gebracht. Evenmin is het zonder logica, dat vervolgens Rudolf Steiner ging openbaren, hoe de mens op eigen kracht nu toegang tot de esoterie kan gaan verkrijgen en hij bracht de grote logische samenhang tussen de ogenschijnlijk chaotische en onafzienbare hoeveelheid gedachten aan het licht. Zo werd het mogelijk dat de ratio van de hedendaagse mens zich met deze eeuwige kennis kon gaan verbinden. De esoterie is namelijk alles behalve zwevend, getuigt in tegendeel van een grote logica en dat past bij het rationele, systematische denken van de hedendaagse mens. Daarom is het ook niet verwonderlijk, dat in onze cultuur en tijd zelfs een derderangs boekwinkel een schap “esoterie” heeft. Het gaat om veel meer dan een modieuze trend.

f. vanuit het inmiddels opgebouwde “netwerk” tussen alle vormen van leven op aarde

Er valt een hele interessante parallel te trekken tussen de overgang van de Trojaanse naar de Griekse cultuur en wat er thans in de wereld gebeurt.

Troje was een laatste opleving van een autocratisch geleide Mesopotamische cultuur. Een grote nieuwe cultuurperiode, beginnend met de Grieken en Romeinen, die tot in onze tijd voortduurt, zou daarop volgen. De Grieken, waarmee de grote nieuwe cultuurperiode zou aanvangen, brachten Troje tenslotte ten val.

Om te beginnen is het interessant te weten, dat het conflict tussen Troje en Griekenland begon met groot verraad vanuit Troje, dus vanuit de haard van de oude cultuur zelf. En dat verraad lag niet in de roef van de schone Griekse Helena door Paris, zoals de meesten denken. Reeds lang daarvoor had Trojes koning Laomedon, toen Troje de top van zijn culturele bloei beleefde, verraad gepleegd jegens goden, helden en mensen. Laomedon was de vader van koning Priamos, onder wiens heerschappij Troje werd verwoest. De roef van Helena door Paris wordt doorgaans als het begin van het conflict met de Grieken gezien, maar die roef is slechts een vervolg op verraad, dat reeds een generatie eerder was ingezet. Wederom het beeld, dat het moment van de omslag intreedt op het hoogtepunt van een cultuur en dus veel eerder dan wij ons doorgaans bewust zijn.

Hetzelfde is reeds in onze cultuur voorgevallen. De kroon van onze Europese cultuur lag de laatste eeuwen in de Duitstalige landen. Daar vinden we de laatste grote filosofen, dichters, componisten en wetenschappers. Het verraad, dat het verval van deze grote cultuur moet inzetten, is ook daar en reeds in de 19^e eeuw begonnen. In de eerste tijd overstraalde de glans van de grote cultuur nog de negatieve tendens. Pas in de 20^e eeuw werd het verraad aan de cultuur weerzinwekkend zichtbaar. Het feit dat de 2^e wereldoorlog niet een ordinaire machtsoorlog was, maar gepropageerd vanuit een perverse

Hoofdstuk 7 – De eerste kenmerken van de nieuwe tijd kondigen zich aan

ideologie, gebaseerd op gemanipuleerde oeroude mystiek, geeft aan hoezeer deze oorlog niet alleen een ongekend menselijk drama was, maar ook een groot keerpunt in de geschiedenis van onze Europese cultuur.

Vanaf het verraad van Laomedon trokken Zeus, Apollo en Pallas-Athene zich als beschermgoden van Troje terug. Dat wat de cultuur van Troje lange tijd had geïnspireerd trok zich terug. En deze goden gingen zich voor de nieuwe cultuur der Grieken inzetten. Alleen de Trojanen hadden nog niet door hoe definitief de goden zich inmiddels van hen hadden afgewend. Op vergelijkbare wijze is de geest uit onze cultuur grotendeels verdwenen.

Toen de leugen werd verspreid, dat de Grieken zich na 10 jaar van belegering teruggetrokken hadden en dat zij ter ere van Pallas-Athene het reusachtig houten Paard hadden gebouwd en op de kust hadden achtergelaten, meenden de Trojanen dat zij hun beschermgodin van weleer – Pallas-Athene – weer gunstig konden stemmen, door het Houten Paard binnen hun poorten te halen. Het was echter zo groot, dat de poorten van de stad geslecht moesten worden. Daardoor haalden de Trojanen niet alleen de vijand binnen, die zij niet in de holte van het Houten Paard vermoedden, maar braken zij ook hun bescherming af.

Het paard is symbolisch gezien de drager van de menselijke persoonlijkheid. Daarbij is hout levend materiaal. Het Houten Paard symboliseert dan ook de ontwikkeling van de levende persoonlijkheid. En dat was voor die tijd iets nieuws.

De symboliek is helder: In opdracht van Pallas-Athene, bij uitstek de godin voor deze persoonlijkheids-ontwikkeling, hadden de Grieken het Houten Paard gebouwd.

De ontwikkeling van de persoonlijkheid vereist democratie, acceptatie van de mening van het individu en staat haaks op de uitgangspunten van een autocratie als Troje.

Het beeld is nu, dat de Trojanen, in de veronderstelling hun oude cultuur en stad te kunnen behoeden door met het binnen halen van het Houten Paard Pallas-Athene gunstig te stemmen, het tegendeel bereikten. Wat naar hun idee tot bescherming en behoud van hun staat en cultuur zou dienen, bracht hen ertoe hun beschermende stadspoorten te slechten. Vanaf dat moment konden de Grieken, de dragers van de essentie van de nieuwe cultuur de stad verwoesten. Het nieuwe bracht het oude zowel van binnen als buiten uit ten val. Van binnen uit door de soldaten die in de nacht heimelijk uit het Houten Paard slopen en de overige poorten van de stad openden en van buiten door de overige Grieken, die nu zonder weerstand de stad konden binnen vallen.

Het zelfde proces heeft zich inmiddels in onze cultuur voltrokken. Vanuit het verlangen onze cultuur van welvaart te kunnen handhaven hebben we ons geheel afhankelijk gemaakt van de uitbuiting van mensen in arme landen, dieren, planten en moeder aarde. We hebben ons niet gerealiseerd, dat we daarmee, in plaats van onze cultuur te redden, onszelf in een grote afhankelijkheid hebben geplaatst en daarmee onze zelfstandigheid en verdediging hebben verloren. We hebben ons helemaal niet gerealiseerd dat we daarmee het begin van de afbraak van onze cultuur zelf hebben ingeluid. We zijn ons nog totaal niet bewust, dat we daarmee juist de basis hebben gelegd voor de nieuwe tijd.

Wil het mogelijk zijn in de nieuwe tijd alle vormen van leven op aarde in vrede tot elkaar te brengen, dan moeten al die levensvormen eerst in een dynamische wisselwerking met elkaar komen te staan. Die voorwaarde hebben we onbewust tot stand gebracht. Zo komen fenomenen als het binnenhalen van gastarbeiders, het investeren in goedkope landen, de vanuit economische motieven opgebouwde afhankelijkheid van dier, plant en aarde in een geheel ander daglicht te staan en blijkt de afhankelijkheid van al deze vormen van leven het nieuwe Paard van Troje te zijn.

Hoofdstuk 8

De ritus ademt de geest van de nieuwe tijd

In de laatste twee hoofdstukken komen we aan het doel van deze verhandeling en wel de vraag of de vrijmetselarij toekomst heeft.

Het uitgangspunt van deze beschouwing is dat onze cultuur op korte termijn een grote omwenteling staat te wachten (Hoofdstuk 1). De vraag zal dan moeten luiden: *Ademt de ritus de geest van de nieuwe tijd?* of *Zal de ritus de mens van de nieuwe tijd kunnen inspireren bij het vinden van zijn levensweg?*

Als deze beschouwing over enerzijds enkele aspecten van de ritus, haar diepere achtergronden, mystieke oorsprong en geschiedenis en anderzijds de meest belangrijke aspecten van de nieuwe tijdgeest geen onzin is, dan kan de conclusie alleen maar zijn dat onze ritus juist dat naar voren brengt wat de geest van de nieuwe tijd zal kenmerken.

Mogen de volgende voorbeelden dat verduidelijken:

a. Alle leven vormt één levend organisme

De basale opdracht voor een nieuwe cultuur komt altijd voort uit wat een einde heeft gemaakt aan de catastrofe, die de oude cultuur ten val heeft gebracht. De rust zal pas in onze wereld intreden, als wereldwijd de overtuiging gaat leven dat al wat leeft met elkaar verbonden is.

Ondubbelzinnig wordt deze gedachte door de eerwaarde meester in de broederketen van de derde graad uitgesproken. Hij ligt ook in de cirkel des meesters besloten, die alleen vanuit liefde voor al wat leeft gevormd kan worden. (Hoofdstuk 3) Verder is deze gedachte nog op allerlei andere wijzen indirect in allerlei elementen van onze ritus aanwezig.

b. Vanuit de individualiteit tot de eenheid – de polariteit tussen maan en zon

Vanuit zijn inmiddels sterk opgebouwde individualiteit zal de mens de verbinding met al wat leeft moeten gaan herstellen.

De polariteit van zon en maan, zo overheersend in onze werkplaats en op ons tableau aanwezig, maakt duidelijk hoe basaal deze gedachte is (Hoofdstuk 2).

c. Met hoofd en hart het bouwplan en de voortstuwende wereldorde doorgronden

Hoofd en hart zijn twee complementaire aspecten in de mens waarmee hij aan zijn levensweg richting kan geven. Alleen leven vanuit ons hart of ons hoofd is eenzijdig en leidt uiteindelijk tot schipbreuk. Ons hoofd behoeft de stimulerende kracht van ons hart, ons hart behoeft de sturende werking van het hoofd.

De opdracht van (a) en (b) moet niet alleen gevoeld worden, maar ook ten volle worden begrepen, anders zal de nieuwe koers niet met overtuiging ingezet kunnen worden.

Die overtuiging kan alleen dan in de wereld van de grond komen als de gedachte gaat leven, dat de mens onderdeel uitmaakt van een groot geheel, dat in een groot proces van ontwikkeling is geplaatst. Begrippen als een kosmisch bouwplan, de voortstuwende wereldorde, de bewustzijnsontwikkeling der mensheid van duisternis tot licht zullen tot leven moeten komen bij politici, leiders van grote concerns, bij kunstenaars, eigenlijk bij een ieder die geroepen is zijn medemens te leiden en te inspireren (Hoofdstuk 3).

d. De Hiram-mythe en de daarmee verbonden reis door twee opeenvolgende culturen

Om deze overgang van de oude cultuur - het tijdperk van de grootste verdichting - naar de nieuwe bewust te kunnen beleven en daarbij een zinvolle bijdrage te kunnen leveren, is het van het grootste belang, dat we de essentie van beide culturen, hun samenhang en het proces van de overgangstijd mystiek vanuit de geest verstaan. (Hoofdstuk 5 en 7)

Het derde graads ritueel is slechts ten dele een ritueel voor de weg des meesters. De Hiram-mythe en de daaraan verbonden reis betreffen beide culturen en de daartussen liggende cultuurovergang.

e. De geest moet de stof regeren – regeert de stof de geest dan treedt verstening in

Het grootste falen van het tijdperk van de grootste verdichting ligt in de eenzijdige oriëntatie op de stoffelijke wereld en de teloorgang van de verbinding met de wereld van de geest.

Geest en stof zijn complementaire begrippen, waarbij de geest het mannelijke en de stof het vrouwelijke complement is. Het gaat hier om de symbolische begrippen “mannelijk” en “vrouwelijk”, die het beste met enkele trefwoorden zijn te typeren.

Het mannelijk is het “actieve”, “initiërende”, “scheppende”, “creatieve”. Een zeer beeldende, vaak ook zeer verhelderende typering is “het bezwangerende”. Het vrouwelijke is het “passieve”, “ontvangende”, “dat wat zich laat bezwangeren”. En van deze laatste typering uitgaande ontstaan nog twee zeer beeldende en dikwijls zeer verhelderende kenmerken: Wanneer het vrouwelijke zich heeft laten bezwangeren, begint het “vorm te geven” aan datgene, waarmee het bezwangerd is. En wanneer het vorm gegeven heeft, biedt het tenslotte het mannelijke met deze vormgeving een “spiegeling”, een “reflectie” van hetgeen het mannelijke voorheen heeft uitgestraald. Eerst daardoor kan het mannelijke zijn “uitstraling” veranderen, zich dus ontwikkelen, iets anders gaan uitstralen dan daarvoor. Daardoor zal het mannelijke het vrouwelijke met iets nieuws bezwangeren. Het vrouwelijke begint overeenkomstig aan een nieuwe vormgeving te bouwen en zal het mannelijke tenslotte de spiegeling van zijn nieuwe uitstraling aanbieden. Zo ontstaat een oneindige wisselwerking tussen het mannelijke en het vrouwelijke. En op deze wisselwerking is iedere ontwikkeling in de gehele kosmos gebaseerd. Dus ook de bewustzijnsontwikkeling van de mens. Zonder de spiegelingen, de reflecties van de vormenwereld zou het mannelijke zich nooit de waarde van zijn uitstraling bewust kunnen worden en nooit tot een bewuste verandering kunnen worden aanzet.

De consequenties van deze gedachtenwereld zijn groot. Immers, zij stelt dat de gehele vormenwereld slechts een spiegeling van de ideeënwereld is en bij veranderende ideeën overeenkomstig zal transformeren. Als we onze ideeën veranderen, zal de vormenwereld daarin volgen. Alles valt dus te veranderen als we maar anders gaan denken. Welk een hoopvolle gedachte in een wereld in nood. Wie daarentegen de vormenwereld als uitgangspunt voor zijn ideeënwereld neemt en zich nuchter noemt, ontnemt zijn geest de voor ontwikkeling onontbeerlijke beweeglijkheid en geraakt – om met het beeld van onze grote dichters te spreken - geestelijk verstedend.

f. De esoterie biedt het individu een logische, begrijpelijke religieuze denkwereld

De vanuit zijn eigen individualiteit bewust levende mens zal zijn zekerheden steeds meer zoeken in wat hij individueel in het leven heeft geleerd en steeds minder in wat een religie hem aanreikt om te geloven. “Zeker weten op basis van geloof” moet plaats maken voor “zeker weten op basis van eigen ervaring”.

Esoterie is – in tegenstelling tot wat de meesten vanuit onwetendheid en door de geest van het tijdperk van de grootse verdichting denken – een volstrekt logisch, samenhangend

gedachtengoed. Juist het ontwikkelde rationele, abstracte denken heeft behoefte aan logica ook ten aanzien van alles wat met religiositeit te maken heeft. De esoterie biedt dat volledig.

Een werkelijk begrip voor wat teruggevonden moet worden kan alleen geboren worden vanuit de geschiedenis van de esoterie. (Hoofdstuk 4 en 6)

g. *Ken u zelf – Op u komt het aan: worden steeds actueler*

De grootste winst van het tijdperk van de grootste verdichting ligt in de ontwikkeling van de menselijke individualiteit. Dit tijdperk werd mythisch ook niet voor niets met het houten paard ingeluid, symbool voor de levende individualiteit. Vanuit die ontwikkelde individualiteit moeten we nu onze weg in een volgende cultuur voortzetten. Sterker nog, omdat de gelijkwaardigheid tussen alle mensen steeds grote zal moeten worden, zal er in de nieuwe tijd ook steeds meer verantwoordelijkheid van ieder individueel mens worden gevraagd. De mens zal steeds meer gaan ontdekken dat hij zijn eigen levensweg bepaald. De zin van vermaningen als *Ken u zelf* en *Op u komt het aan* zal voor steeds meer mensen gaan leven.

h. De extroverte en de introverte zoektocht naar het Licht

Psychiatrie, psychologie en allerlei stromingen, die de mens aanzetten om in zijn eigen geest en ziel af te dalen teneinde daar blokkades te vinden en op te ruimen en daaruit ongekende nieuwe krachten te putten, zullen steeds algemener worden aanvaard. De ontdekkingstocht in het eigen innerlijk behoort bij de tweede helft van de bewustzijnsontwikkeling van de mens. (Hoofdstuk 3)

Op allerlei manieren leert onze ritus dat de zoektocht naar het universele licht zowel een extroverte als een introverte reis is. Ons werkterrein is zowel een macro-kosmische werkplaats - van het middelpunt der aarde tot in het azuren gewelf bezaaid met sterren - als een micro-kosmische - de innerlijke wereld. Er zijn dus twee mogelijkheden: een extroverte zoektocht naar het licht in alle leven buiten ons eigen wezen – in medemens, dier, plant, aarde, tot in de wereld der sterren – of een introverte zoektocht door in het eigen wezen af te dalen en het licht in jezelf te zoeken. Uiteindelijk leiden beide zoektochten tot hetzelfde universele licht dat alle leven in één grote samenhang, de broederketen plaatst.

In beide gevallen moeten we de grenzen van onze persoonlijkheid passeren. Wie het licht in de andere levensvormen wil zien moet door liefde leren zich in de ander in te leven, zich met dat andere leven te vereenzelvigen. Daarvoor moet hij de grenzen van zijn eigen fysieke persoonlijkheid overschrijden.

Onze persoonlijkheid is een masker (persona = masker), een beperkte visie op onszelf, een sluier, die de werkelijkheid en het licht van de mens verhuult en verduistert. En die werkelijkheid is oneindig veel groter en één met alle leven.

Op vele manieren zet onze ritus aan om deze beide wegen te gaan en het besef te ontwikkelen dat de mens de kosmos in zich draagt.

i. De ongekende, bovenmenselijke kwaliteiten

De strijd tegen ongelooft en cynisme

Eén van onze grootste problemen om tot dit revolutionaire idealisme te geraken is ons ongelooft en cynisme.

Op talloze wijzen stelt de ritus dat we juist veel grotere, bovenmenselijke, ja zelfs goddelijke kwaliteiten in ons hebben, die we in het volle licht moeten brengen.

Hoofdstuk 8 – De ritus ademt de geest van de nieuwe tijd

- Vooreerst het hoofdsymbool van de vrijmetselarij, de verenigde passer en winkelhaak. Dit symbool houdt de mens de gedachte voor, dat hij zich in heelheid, in heiligheid met het goddelijke heeft te verbinden.
- De zinsnede *Hij leeft in de Zoon* wijst op de gedachte, dat we als zoon niet alleen uit het goddelijke Woord zijn voortgekomen, maar ons tenslotte gelijk de Christus ook tot het goddelijke bewustzijn hebben te verheffen, teneinde als “zonen” het goddelijke als een nieuwe generatie uit te stralen.
- Mens en mensheid dienen zich zodanig te ontwikkelen dat zij uiteindelijk zichzelf tot een “bewoonbare” woonstee voor het goddelijke principe weten om te vormen. Een woonstee voor een goddelijk principe heet een tempel en vandaar onze opdracht als vrijmetselaar om van onszelf een Tempel te maken, opdat het in ons verborgen goddelijke principe in ons een “bewoonbare” woonstee vindt.
- Het hoogste offer dat de gezelschap bereid moet zijn te brengen om het Meesterschap te verwerven en de boodschap van onze schutspatroon Johannes de Doper, die bereid is om zijn individuele rol te doen verminderen, opdat de goddelijke mens kan wassen, wijzen ook op dit goddelijke einddoel. Het gaat hier om een cruciale wending in de menselijke levensweg, die ons bevrijdt van het individueel menselijke bewustzijn, waardoor het alles-omvattende goddelijke bewustzijn zijn intrede kan doen.
- Tenslotte biedt vooral het tweede graadsritueel een grootse symboliek voor de werelden die de mens kan betreden en de ongekende krachten die hij daardoor kan gaan ontwikkelen.

Als de mens met hamer en beitel aan zijn persoonlijkheid gaat werken ontdekt hij vervolgens zijn arbeidsterrein, de wereld van tijd en ruimte, die hij kan afpassen en afmeten. Zodra hij aan de fysieke wereld van tijd en ruimte ontstijgt en de geestelijke wereld aan zijn werkterrein toevoegt krijgt hij bovenmenselijke vermogens ter beschikking, waardoor hij als met een koevoet moment-krachten kan ontwikkelen. Hanteert hij die in de rechte, harmonische verhoudingen, dan valt al zijn handelen samen met de voortstuwende wereldorde, met de wil van de Opperbouwmeester des Heelals. Wie zo zijn levensgang gaat is één met het goddelijke en behoeft geen enkele krachtsinspanning meer te leveren. (Ook het tweede graadsritueel is veel meer dan een ritueel voor de gezelschap.)

Laten zij die ongelovig of cynisch blijven zich realiseren dat juist dat ongeloof en cynisme de blokkade naar vernieuwend denken vormen en dat er daardoor ook geen vernieuwing kan intreden. En vernieuwing op grote schaal zal er wel moeten komen, anders graven we ons eigen graf. Het leven zal ons dwingen of we willen of niet, een totaal andere koers te varen. Waar de geest tot andere denkbeelden komt zal de vorm als vanzelf veranderen. Als aan koning Priamos van Troje de vraag was gesteld, “Geloofst u dat we democratie kunnen invoeren?”, had hij ongetwijfeld de vraagsteller een dwaas genoemd. Toch waren de woeste Grieken, die zijn stad verwoestten, dezelfde die een cultuur startten, waarin het individu zich uit de onmondige massa ging vrijmaken en waarin de democratie werd ingevoerd.

Hoofdstuk 9

Wat staat de broederschap te doen?

Moge de ritus ten volle passen bij de geest van de nieuwe tijd, daarmee is nog niet gezegd dat de vrijmetselarij toekomst heeft.

In dit afsluitende hoofdstuk zijn enkele gedachten geformuleerd over de ontwikkelingen die er binnen de orde zouden moeten plaatsvinden, wil de vrijmetselarij ook werkelijk de aansluiting kunnen vinden. De hoofdpunten I, II, III en IV zijn niet willekeurig gekozen, maar essentieel. Daarbij is de volgorde van wezenlijk belang. Het onder I gestelde moet voor gaan aan het onder II gestelde, en zo voort.

I. Ten eerste zal de ritus ontdaan moeten worden van drie sluiers, die zijn goud verhullen:

1. De sluier van de “methode”

Een methode is een *manier* om iets tot stand te brengen. Een methode staat los van *wat* je tot stand wil brengen. Een methode gaat niet uit van idealen, maar van de wijze waarop je die wil bereiken.

Dat sinds enige decennia in onze orde de opvatting gangbaar is, dat de vrijmetselarij een “methode” is en niet een ideeënwereld, gevat in een bepaalde vorm, de maçonnieke, die zich van licht- en bouw-symboliek bedient, is een teken dat de ultieme verduistering ten aanzien van de ideeënwereld van de ritus is ingetreden. De waarde van de ritus is teruggebracht tot de vorm en de inhoud wordt verloochend. Wie beweert dat de ritus ook een ideeënwereld bevat wordt maar al te gauw als een dogmaticus met argusogen bekeken. Stel je voor dat we elkaar met een leer zouden belasten. Dat zou het einde van onze geliefde vrijmetselarij zijn!

De werkelijkheid is precies het tegendeel. De stof is meester geworden over de geest. Dieper kan de vrijmetselarij niet zinken. Er is nog maar één diabolischere daad mogelijk: de orde niet langzaam laten doodbloeden, maar direct opheffen.

Onze wereld en de mensen hebben universele idealen nodig. Onze panische angst voor dogmatiek is door de ervaringen met dogmatische religies en politieke systemen begrijpelijk, maar we kunnen het ons niet langer permitteren in deze emotionele blokkade te blijven steken. Zonder ideeën en idealen zullen we nooit aan onze levensweg richting kunnen geven en is onze wereld niet te redden. Onze wereld gaat juist mank aan visies en idealen.

Onze ritus stelt duidelijk dat de geest de stof moet regeren en niet de stof de geest.

Wie geen idealen heeft straalt niets uit, zal dus ook zijn medemens niet kunnen inspireren. Door ons geringe besef omtrent het in onze ritus verborgen goud en het dogma van de “methode” stralen we leegheid uit, nota bene in een maatschappij waarin in een hoog tempo velen steeds meer naar datzelfde universele goud hunkeren en het zich – o wrange ironie - via niet-maçonnieke wegen eigen maken.

Als wij ons niet rigoureuus en snel van deze zwartste aller blinddoeken ontdoen heeft de vrijmetselarij in Nederland met recht geen toekomst meer.

2. De sluier van de Oude Plichten

Zoals in hoofdstuk 6 gesteld is de zin van de Oude Plichten geweest, dat in de tijd van de Verlichting onder de dekmantel van algehele regels van fatsoen een esoterisch

gedachtengoed niet alleen kon worden bewaard, maar ook toegankelijk werd voor iedere man van goede naam, voor een ieder die geen godloochenaar was en zich netjes wist te gedragen. De diepere, esoterische lading van de ritus, die door de ratio zou worden afgewezen, moest alleen verborgen blijven. De “plichten” van de vrijmetselaar moesten zich daarom beperken tot wat mensen religieus bindt en als fatsoenlijk werd ervaren. Door te zwijgen over de ritus dekten de Oude Plichten toe wat nog niet door het bewustzijn zou worden aanvaard.

Aan die situatie moet nu een einde komen als wij willen dat de vrijmetselarij op levendige wijze in de nieuwe tijd zal kunnen voortleven. De tijd is aangebroken waarin het individu naast rationaliteit ook weer spiritualiteit zoekt. In enkele decennia is de geest in onze maatschappij heel sterk veranderd en staan velen open voor spiritualiteit, sterker nog, wordt er door velen heel bewust naar gezocht. En die tendens wordt beslist niet meer door “zwevers” bepaald, zoals enige decennia geleden. De omwenteling voltrekt zich heel snel. De esoterische rijkdom van onze ritus moet niet langer verhuld blijven. Onze wereld heeft haar goud van node. De Oude Plichten waren als dekmantel in vijandige tijden noodzakelijk. Hun taak om het goud van de ritus tijdelijk te verduisteren is volbracht.

Het zal voor traditionalisten een moeilijke stap zijn, maar wij moeten de historische rol die ons te wachten staat verstaan en – zij het met respect – de Oude Plichten principieel naar de geschiedenis verwijzen om voor de toekomst open te staan.

3. De sluier van het 3-graden stelsel

Veel elementen van de blauwe graden blijven versluierd doordat ze geforceerd in een drie-graden-stelsel zijn gedrukt.

De *ervaringen* gedurende de reizen van de leerling zijn wel enigszins met de staat van de leerling-mens te verbinden. De *overwinning* op de struikelblokken en de drukken op het hart zijn daarentegen alleen te bereiken door de mens die ook al als gezel in de wereld met al zijn confrontaties heeft gestaan en weer tot zichzelf terugkeert om daar de synthese tussen de uiterlijke en de innerlijke wereld tot stand te brengen. Het zijn de eerste stappen naar het meesterschap, dat hem ook een schijnsel van licht oplevert.

Voor zover het de reizen betreft is het tweede graads ritueel in wezen een symbolische beschrijving van de totale weg die de mens van leerling tot meester aflegt. De ongelooflijk rijke symboliek van de vijf reizen zal nooit zichtbaar kunnen worden zolang we alle beelden, gereedschappen en gebeurtenissen met de levensgang van de gezel blijven verbinden. De begeleidende teksten zijn daarom ook meestal weinig of nietszeggend, omdat men de symboliek niet voldoende doorgrondde en met de weg van de gezel meende te moeten verbinden. Daarom krijgt dit ritueel meestal ook niet de waardering die het verdient.

De Hiram-mythe en de daarmee verbonden reis is de door diverse dichters bezongen reis voor, tijdens en na het tijdperk van de grootste verdichting en betreft dus onze Europese cultuurperiode. Het meesterschap over het leven vraagt echter meer. Ook in de derde graad zijn elementen met elkaar verbonden die maar ten dele met elkaar verband houden.

Het uit de gilden afkomstige systeem van leerling-gezel-meester heeft nagenoeg niets met esoterie te maken. Door esoterische gedachten met dit “onschuldige”, wereldse leerling-gezel-meester-systeem te vervlechten werd een tweede dekmantel over het geheim van de vrijmetselarij gelegd.

In tegenstelling tot de Oude Plichten moet het gradenstelsel van leerling-gezel-meester echter niet verdwijnen. Het heeft grote inspiratieve kwaliteiten en er is een groot deel van onze ritus mee verbonden. Het enige wat er moet gebeuren is, dat we ons ten volle bewust worden wat in een ritueel specifiek de leerling, gezel of meester aangaat en wat het daar

los van staande, algemene thema betreft. De reizen betreffen voornamelijk het algemene thema. De entree van de inwijdeling, de gelofte, de eerste instructie (de bekendmaking van de gewoonten en gebruiken bij de betreffende graad) en de eerste arbeid betreffen de leerling, gezelschap of meester.

II. Wij zullen de actualiteit van onze eigen ritus beter moeten leren kennen om de stap naar de nieuwe tijd te kunnen maken.

Ten tweede zullen we na het wegnemen van de hiervoor genoemde sluiers ons de diepe esoterische kwaliteiten van onze ritus zo eigen moeten maken, dat het aan ons doen en laten, aan onze algehele uitstraling als mens en als orde is waar te nemen, dat we een bron van inspiratie bezitten.

Laten we eerlijk zijn, we stralen op het moment nagenoeg niets uit. En dat terwijl om ons heen zo velen hunkeren naar juist datgene wat de ritus te bieden heeft. Maar als wij zelf niet of nauwelijks beseffen hoezeer onze ritus fundamentele antwoorden heeft op de meest actuele levensvragen in onze wereld in verwarring, dan zal ook niemand vermoeden dat wij een rijke bron bewaren. De mens straalt uit wat er in hem leeft. Geen enkele publiciteitsstunt kan de huidige leegte van onze uitstraling compenseren.

Een geheel ander aspect in deze is, dat de mens van de nieuwe tijd veel meer met hoofd en hart in wisselwerking het leven wil doorgronden. Hoe meer we bewust van de ritus begrijpen, hoe dieper de emotionele beleving kan worden, hoe meer we met ons hart de ritus beleven, hoe meer het bewustzijn wordt geprikkeld zijn zoektocht voort te zetten. Deze permanente wisselwerking tussen hoofd en hart is een absolute voorwaarde voor de weg naar het licht.

III Het in de ritus verborgen geheim moet in het volle licht treden.

Ten derde zullen we ons de betekenis van de vogel Phoenix bewust moeten worden.

In tijden van overgang zullen oude vormen moeten verdwijnen om plaats te maken voor nieuwe vormen. De essentie zal echter nimmer verloren gaan.

De nieuwe vorm van de vrijmetselarij moet passen bij de eisen van de nieuwe tijd. Eén van die eisen is dat de esoterie in de nieuwe tijd toegankelijk moet worden voor iedereen. Dat is een gegeven, dat wij niet kunnen beïnvloeden. Het zal met of zonder de vrijmetselarij gebeuren. Het is aan ons of wij daar een rol bij willen spelen of niet. Maar is het niet zo dat adel verplicht?

Wij hebben nu net zoals de grote ingewijden al eerder deden, met het in onze ritus verborgen geheim naar buiten te treden. Zoals de ingewijden in de tweede helft van de 19^e eeuw voor het eerst naar buiten traden en een ongelooflijke hoeveelheid esoterische kennis vanuit vele oude culturen in de openbaarheid brachten – eerst mevrouw Blavatsky met haar boeken *De geheime leer* en *Isis ontsluit*, vervolgens Rudolf Steiner met een enorm oeuvre, waarna er steeds meer esoterische kennis in de openbaarheid is gebracht - zo hebben wij nu met onze ritus naar buiten te treden.

Wij hebben ons toch te realiseren welke rol wij spelen, welke verplichting wij hebben tegenover de traditie die ons is toevertrouwd? Wij hebben meestal onbewust de oude wijsheid van de neergeslagen meester gedurende de meest duistere fase van het tijdperk van de grootste verdichting, grofweg de tijd vanaf de Verlichting, bewaard. Wij zijn daarin weliswaar niet de enigen. Er zijn nog enkele andere esoterische stromingen. De grootste schatbewaarders zijn de coryfeeën onder de kunstenaars geweest (hoofdstuk 6 en 7). Maar de vrijmetselarij is wel een stroming met exclusieve kwaliteiten. De esoterische lading beperkt zich tot de hoofdaspecten, is dramatisch vormgegeven, herinnert aan traditionele inwijdingvormen en is bovenal een vorm, waarin mensen in een vast en

levend verband en bovendien regelmatig met elkaar tot spirituele ervaringen trachten te komen. Juist deze kwaliteiten maken onze ritus zo geschikt om mensen op een levende wijze, in wisselwerking met anderen, in een gewijde sfeer waar hoofd en hart worden aangesproken, met de hoofdlijnen van de esoterie vertrouwd te maken.

Met de dag groeit het aantal mensen, dat ernaar verlangt de ontwikkelingen in de wereld te begrijpen en zijn levensweg daarin te kunnen bepalen. Zij hebben recht op het goud van onze ritus. Die hebben wij alleen tijdelijk in bewaring gekregen.

Het verrassingseffect van de inwijding zal verloren gaan. Maar dat verlies weegt niet op tegen de winst. Bovendien hebben veel vrijmetselaren grote ervaringen met de ritus eerst na vele jaren. We vinden het steeds weer de moeite waard een open loge mee te maken. Het is als met de beleving van kunstwerken, die je steeds weer kunt bewonderen, zien of horen. De openbaring en de verdieping vinden zelden bij de eerste kennismaking plaats.

Maar er is ook nog een veel principiëler argument: De mens bevindt zich in een andere fase van de bewustzijnsontwikkeling. De tegenwoordige mens heeft inmiddels op natuurlijke wijze een veel groter bewustzijn kunnen opbouwen dan de mens uit vroeger tijden. Hij behoeft daarom veel minder “shokeffecten” om tot inzichten te komen. Openbaringen komen veel natuurlijker en geleidelijker. Het verrassingseffect heeft zijn betekenis grotendeels verloren.

IV Het vrouwelijke element vormt de sleutel naar de nieuwe tijd.

Als we de essentie van de geest van de nieuwe tijd met één woord zouden moeten typeren, zou dat *integratie* zijn.

Integratie is een vrouwelijk fenomeen, zoals differentiatie een mannelijk fenomeen is.

Dat betekent niets minder dan dat alle processen naar de nieuwe tijd door een vrouwelijke impuls zullen moeten worden ingezet en vervolgens alleen maar levensvatbaar zullen blijven bij een permanente wisselwerking tussen vrouwelijke en mannelijke energieën.

In alles zal het werken aan samenhang, wisselwerking en totaliteit de koers worden. Of het nu gaat om de eenwording van Europa, de Verenigde Naties, de milieubeweging, de aandacht voor de wisselwerking tussen mens en maatschappij of de vrouwenemancipatie, het zijn allemaal aspecten van één en dezelfde hoofdtendens: samenhangen ontdekken, integratie bevorderen, wisselwerking tot stand brengen.

De verhouding tussen mannen en vrouwen is de laatste decennia om deze reden in vele opzichten veranderd. Het is zeer onwaarschijnlijk dat de argumenten voor het handhaven van het masculiene karakter van onze orde in deze en komende tijden nog wel gelden. De mensheid staat niet stil. En dat geldt ook voor de wijze waarop mannen en vrouwen met elkaar in wisselwerking staan. Het is niet alleen maatschappelijk dat de vrouw een heel andere positie heeft gekregen. Mannen en vrouwen zoeken tegenwoordig in het algemeen op een andere wijze elkaars invloedsfeer. Dit zijn geen modieuze, tijdelijke, maar heel wezenlijke veranderingen, die verband houden met de nieuwe tijdsgeest en zich ontwikkelend bewustzijn.

We zullen de vrouwelijke inbreng zowel geestelijk als concreet vanuit de vrouwelijke mens hard nodig hebben om de boot niet te missen en niet in een voor de nieuwe tijd onnatuurlijke en onvruchtbare verstarring terecht te komen.

Dit aspect is veel fundamenteeler dan men zich doorgaans realiseert. Niet voort niets wijzen alle grote dramatische werken, die de overgang van de oude naar de nieuwe cultuur beschrijven, op de verlossing van het mannelijke door het vrouwelijke. In talloze toneelstukken van Shakespeare, bij Goethe, in Beethovens *Fidelio*, in diverse werken van

Hoofdstuk 9 – Wat staat de broederschap te doen?

Wagner, bij Von Hofmannsthal en Richard Strauss, overal loopt het mannelijke vast aan het einde van de oude cultuur en komt de verlossing uit de vrouwelijke wereld.

De verstening van het mannelijke, dat alle creativiteit en daadkracht verliest manifesteert zich schrikbarend in onze gehele maatschappij en ook in onze orde.

Enkele slotopmerkingen:

Andere dan de blauwe graden

Deze verhandeling heeft zich beperkt tot de blauwe graden. Diverse andere graden hebben eveneens grote esoterische kwaliteiten. Met name de graad van het Heilig Koninklijk Gewelf en de Rozenkruisergraad hebben een ontzagwekkende gedachtenwereld, die voor de mens van de nieuwe tijd van grote waarde zou kunnen zijn.

Het internationale karakter van de vrijmetselarij

Vrijmetselarij is een internationale aangelegenheid. De hier beschreven cultuurverandering is mondiaal. De in deze verhandeling geformuleerde gedachten betreffen dan ook bijna allemaal de internationale vrijmetselarij.

Dat het hier om een niet eenvoudig te veranderen organisatie gaat is evident.

Deze beschouwing beperkt zich echter tot de principiële gedachten. Hoe een eventuele transformatie in de praktijk zou kunnen worden gerealiseerd is een volgend vraagstuk.

De tijd dringt

Al deze veranderingen zullen binnen één à twee decennia merkbaar tot transformatie moeten hebben geleid, wil de vrijmetselarij de boot niet missen. De versnellingsfactor waarmee de tijdsgeest verandert is groot en dat kan iedereen overduidelijk waarnemen.

De noodzaak van een vrije, open geest

Veel van de ontwikkelde gedachten zullen door menige broeder niet worden vertrouwd, zo niet als onzin worden afgedaan. De aanbevelingen van dit laatste hoofdstuk zullen door velen als onaangenaam worden ervaren en krachtig worden verworpen.

Laten wij ons echter realiseren dat onze manier van denken en onze ervaringen in deze snel veranderende tijden maar ten dele als maatstaf kunnen dienen. Veel verandert in zijn tegendeel. (zie hoofdstuk 1, “Wat is goed en wat is kwaad – verwarring in tijden van overgang”) Dat is de meest verraderlijke valkuil waarin wij terecht kunnen komen.

Laat de geest binnen onze orde bij het 250-jarig bestaan niet beheerst worden door beweringen, die iedereen die al een tijdje lid is slapend kan citeren. Alleen met een vrije, open geest zullen wij de aansluiting op die van de nieuwe tijd kunnen vinden.

Moge het goud van onze ritus in het volle licht treden, niet ondanks, maar dankzij de broederschap der vrije metselaren.